

Planeringsstrategi

Kommunfullmäktiges bedömning av
översiktsplanens aktualitet samt inriktning för
kontinuerlig översiktsplanering i Herrljunga
kommun 2024-2028

Herrljunga
kommun

Dokumentinformation

Diarienummer:	KS-2024-00020
Beslutande organ:	Kommunfullmäktige
Datum för antagande:	2024-05-21
Giltig till:	2028-09-13
Senaste redigering:	2024-03-28
Version:	Beslutad
Projektledare:	Maja Sallander, samhällsutvecklare
Dokumentansvarig:	Samhällsutvecklare

Sammanfattning

Varje kommun ska, enligt Plan- och Bygglagens (2010:900) 3 kap. 1§ ha en aktuell översiktsplan (ÖP) som omfattar hela kommunen. Enligt Plan- och Bygglagen ska kommunen senast 24 månader efter ordinarie val anta en planeringsstrategi i syfte att främja en kontinuerlig översiktsplanering. I planeringsstrategin ska kommunfullmäktige ta ställning till ändrade planeringsförutsättningar av betydelse för ÖP's aktualitet samt bedöma i vilken utsträckning ÖP i sin helhet är aktuell i förhållande till kraven i PBL 3 kap. 3§, 4§ andra stycket 1 och 2 samt 5§.

I Herrljunga kommun gäller för närvarande Översiktsplan 2017-2035 (antagen 5 september 2017), tillsammans med Tematisk fördjupning av översiktsplan för landsbygdsutveckling i strandnära läge – Sämsjöområdet (antagen 6 september 2011). Länsstyrelsen bedömer att de granskningsyttranden de lämnat i samband med antagandena är fortsatt aktuella.

Sedan översiktsplanen antogs har mycket hänt. Ett flertal lagändringar har beslutats som kommunen bedömer som relevanta att ta ställning till för att analysera vilken påverkan de har på ÖP's aktualitet. Detta gäller särskilt ändringar i Plan- och Bygglagen, Miljöbalken, Lag om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter, Lag om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete och Lag om allmänna vattentjänster. Försvarsmakten har gjort ändringar i riksintresseanspråk och områden av betydelse för totalförsvarets militära del som berör kommunen. Funktionsbeskrivningen för riksintresset för kommunikationer, som delvis berör Herrljunga kommun, har uppdaterats. Det har också gjorts förändringar i nationella och regionala mål och strategier som kan ha betydelse för översiktsplanarbetet i Herrljunga. Ett nytt klimatpolitiskt ramverk har antagits och Länsstyrelsen har reviderat de regionala tilläggsmålen till de svenska miljömålen, ett nytt åtgärdsprogram och nya arbets sätt för det regionala miljö- och klimatarbetet har utarbetats. En ny regional utvecklingsstrategi, Regional utvecklingsstrategi för Västra Götaland 2021-2030, och en delregional utvecklingsstrategi för Sjuhärad har antagits. Krisberedskapsfrågan och energiförsörjningen har uppmärksammas och behoven förtydligats. Både på nationell och regional nivå har nya styrdokument för vatten antagits. Kommunen har också antagit en egen VA-plan, som på grund av förändringarna på regional och nationell nivå är under revidering. Nya nationella och regionala transportinfrastrukturplaner har antagits och är under revidering igen. Regionalt har också nya styrdokument för kollektivtrafiken antagits, som bland annat förtydligat att regionen inte bedömer att det finns möjligheter att behålla tågstoppen i Mollaryd och Torpåkra i Herrljunga kommun på lång sikt. På kommunal nivå har den politiska mandatfördelningen skiftat och politiken har enats om en ny vision. Kommunen har nu tillgång till en koldioxidbudget som ger information om kommunens roll i förhållande till det så kallade Parisavtalet, och en kulturhistorisk bebyggelseinventering har tagits fram för tätorterna.

En uppföljning av översiktsplanen visar att byggrätterna för bostäder som ÖP ger utrymme för bör uppfylla behovet av tillkommande bostäder med hänsyn till prognosticerad befolkningsutveckling, och att kommunen i stora drag följt i ÖP angiven inriktning gällande var bygglov beviljats för bostadsbyggnation, även om det finns behov av att fortsätta utveckla variationen i bostads- och upplåtelseform i kommunens olika delar. Avseende verksamhetsmark är behovet framöver mer svårbedömt, men mot bakgrund av tidigare erfarenheter bedöms planberedskapen tillräcklig just nu.

Utifrån innehållskraven i 3 kap. Plan- och Bygglagen bedöms översiktsplanen i sin helhet vara aktuell. De förändringar som skett sedan översiktsplanen antogs gör inte översiktsplanen inaktuell utifrån innehållskraven. Däremot finns det anledning att arbeta aktivt med flera frågor för att hålla översiktsplanen fortsatt aktuell och säkra att efterföljande planering har aktuella och relevanta underlag.

Innehåll

Sammanfattning	3
Bakgrund	5
Översiktsplan	5
Gällande översiktsplan.....	5
Planeringsstrategi	5
Ny lagstiftning	5
Rutin för framtagande av planeringsstrategi i Herrljunga kommun.....	6
Process och organisation	7
Länsstyrelsens underlag	8
Länsstyrelsens underlag inför kommunens arbete med planeringsstrategin	8
Granskningsyttrandets aktualitet	8
Förändringar av betydelse för översiktsplanens aktualitet	9
Förändringar i lagstiftningen sedan översiktsplanen antogs.....	9
Förändrade riksintresseanspråk sedan översiktsplanen antogs.....	13
Förändrade mål, planer och strategier.....	17
Översiktsplanen i ett större sammanhang	17
Ett urval på nationell och regional nivå	17
Lokala planeringsförutsättningar	24
Uppföljning av översiktsplanen	28
Syfte med uppföljningen	28
Planering av översiktsplanens utpekade områden.....	28
Beviljade bygglov	34
Strukturbild för ÖP	35
Bygglov för bostäder	35
Boende- och upplåtelseformer	35
Bygglov för verksamhetsmark.....	36
Samlad bedömning av aktualiteten	37
Inriktning för kontinuerligt ÖP-arbete	38
Ett kontinuerligt arbete	38
Tillgängliga resurser för strategisk, fysisk planering	38
Förslag på vidare utredningar i Översiktsplan 2017-2035	38
Kommande planeringsarbete	40
Förkortningar	42

Bakgrund

Översiktsplan

Varje kommun ska, enligt Plan- och Bygglagens (2010:900) 3 kap. 1§ ha en aktuell översiktsplan (ÖP) som omfattar hela kommunen. ÖP är ett av kommunens viktigaste styrdokument och anger hur kommunen avser använda, utveckla och bevara mark- och vattenområden samt bebyggelse i kommunen.

Frågor som hanteras i en ÖP är exempelvis vilka områden som ska bebyggas och hur de ska bebyggas, vilka områden som behöver särskilt skydd och hur de ska skyddas, vilka risker som finns kopplade till den fysiska miljön och hur detta ska beaktas. Till ÖP kan kommunen ta fram fördjupningar, som avser ett avgränsat geografiskt område, eller tematiska tillägg, som behandlar en specifik fråga (till exempel en vindbruksplan). Som komplement till ÖP kan även olika strategier och inriktningsdokument tas fram, exempelvis Dagvattenstrategi och Bostadsförsörjningsprogram.

Det är viktigt att ÖP med tillhörande dokument är aktuella för att ge stöd för efterföljande planering och beslut. ÖP är ett centralt beslutsunderlag som utgör grund för kommunens detaljplanering och bygglovgivning, andra myndigheters beslut om tillstånd enligt miljöbalken. Den utgör också regionala och statliga planeringsinstansers referens avseende kommunens ställningstaganden vid planering av ny infrastruktur och liknande. Det är också viktigt att ÖP är aktuell för att kommunens planering ska vara transparent och tydlig gentemot boende och verksamma i kommunen.

Gällande översiktsplan

Herrljunga kommun antog nu gällande ÖP, Översiktsplan 2017 - 2035, den 5 september 2017. Herrljungas ÖP gäller tillsammans med följande tillägg:

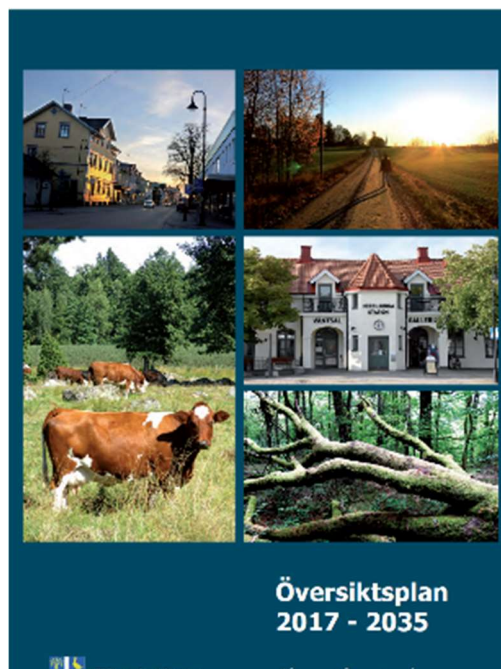
- Tematisk fördjupning av översiktsplan för landsbygdsutveckling i strandnära läge - Sämsjöområdet, antagen 6 september 2011.

Planeringsstrategi

Ny lagstiftning

Den översiktliga planeringen utgår i huvudsak från Plan- och Bygglagen (PBL), men även Miljöbalkens bestämmelser är viktiga. Dessutom måste planeringen förhålla sig till en mängd olika lagar, vissa av dem redovisas lite närmare längre ner, under rubriken "Övergripande förändringar av betydelse för översiktsplanens aktualitet".

Den 1 april 2020 ändrades 3 kap i PBL. Ändringen innebär att en planeringsstrategi ersätter den tidigare aktualitetsprövningen av ÖP. Syftet med planeringsstrategin är att den ska främja en kontinuerlig översiktsplanering för att hålla ÖP aktuell och att planeringsstrategin ska vara framåtsyftande och tydliggöra kommunens prioriteringar framöver.

Figur 1. Herrljunga kommuns Översiktsplan 2017-2035.

I samband med framtagandet av planeringsstrategin ska kommunfullmäktige ta ställning till ändrade planeringsförutsättningar av betydelse för ÖP's aktualitet samt kommunens fortsatta arbete med översiktsplaneringen. Kommunen ska även bedöma i vilken utsträckning ÖP i sin helhet är aktuell i förhållande till kraven i PBL 3 kap. 3§, 4§ andra stycket 1 och 2 samt 5§. Det innebär bland annat att prövningen av ÖP:ns aktualitet ska göras i förhållande till om planen ger vägledning om den avsedda mark- och vattenanvändningen, hur den byggda miljön ska användas, utvecklas och bevaras, hur planen tillgodoser värdena i riksintressen och hur gällande miljö kvalitetsnormer följs.

Om översiktsplanen regelbundet blir föremål för politisk helhetsbedömning blir det också klarlagt om planen fortfarande ger uttryck för de övergripande politiska målen i kommunen. Kommuninvånare, näringsliv och intresseorganisationer med flera behöver kunna lita på att översiktsplanen uttrycker den aktuella politiska inställningen till bebyggelseutvecklingen i olika delar av kommunen eller om översiktsplanens ställningstaganden kan komma att ändras.

Planeringsstrategin ska antas senast 24 månader efter ordinarie val. Det innebär att Herrljunga kommun under perioden från ordinarie val till Kommunfullmäktige år 2022 fram till 11 september 2024 antingen ska ha antagit en planeringsstrategi eller en ny ÖP. Om detta inte genomförs inom tidsramen upphör ÖP att vara aktuell. Saknar kommunen en aktuell ÖP innebär det att kommunen bryter mot PBL 3 kap 1 § vilket bland annat får som konsekvens att detaljplaner inte längre kan tas fram med standardförfarande, samordnat förfarande eller förenklat förfarande. I stället måste utökad förfarande tillämpas vid framtagande av detaljplan. Andra myndigheter kan inte heller basera sina beslut på kommunens uttalade ambitioner i en ÖP. Planeringsstrategin kan revideras när som helst under mandatperioden om behov uppstår.

Rutin för framtagande av planeringsstrategi i Herrljunga kommun

Kommunen ska inom varje mandatperiod ta fram en planeringsstrategi efter ordinarie val. Planeringsstrategin ska ta ställning till ÖP:ns samt övriga tilläggs aktualitet. Själva processen att ta fram planeringsstrategin kan variera beroende på aktualiteten av en ÖP.

Den här planeringsstrategin är den första kommunen tar fram, och det finns därför ingen utarbetad rutin för framtagandet av ett sådant dokument. Nedan redovisas ett förslag till arbetsgång, men metoden behöver utvärderas och eventuellt omarbetas allteftersom vi lär oss mer om behov och förutsättningar av och för planeringsstrategin.

Planeringsstrategin ska i fortsättningen arbetas fram efter varje ordinarie val, förslagsvis under den följande hösten och våren. Det innebär att ÖP:n utvärderas tidigt under mandatperioden och att en kontinuerlig uppföljning av ÖP och planeringsstrategi sker. Att tidigt på den nya mandatperioden påbörja arbetet med planeringsstrategin syftar även till att den nytillträdde politiska organisationen tidigt ska bli bekant med ÖP:ns inriktning, ställningstaganden och prioriteringar och ta ställning till densamma.

Planeringsstrategins omfattning kan komma att variera. I planeringsstrategin anges vilket utredningsarbete kopplat till den översiktliga planeringen som ska prioriteras de kommande fyra åren samt förslag på översiktlig planering på längre sikt. Innehållet och möjliga aktiviteter från planeringsstrategin bör arbetas in i verksamhetsplaner för mandatperioden och utgöra ett viktigt underlag för resursplaneringen inom förvaltningarna.

Process och organisation

Det är Kommunstyrelsen och Kommunfullmäktige som är ansvariga politiska organ för ÖP och tillika för planeringsstrategin. Den politiska förankringen av planeringsstrategins utformning har gått genom Plankommittén som består av politiska representanter från Kommunstyrelsen och Samhällsbyggnadsnämnden samt tjänstepersoner från motsvarande förvaltningar med ansvar för fysisk planering. Förankringen har bestått i ett flertal möten med Plankommittén kring översiktsplanens aktualitet samt prioritering av utredningsbehov. Förslag till planeringsstrategi har behandlats under en informationsträff med Kommunstyrelsen inför beslut om densamma, för att sedan lyftas till Kommunfullmäktige för beslut.

Det är enheten för strategisk planering på kommunstyrelsens förvaltning som är dokumentansvarig. Den första planeringsstrategin tas fram under hösten 2023 och våren 2024 av samhällsutvecklaren vid enhet strategisk planering. Till stöd har samhällsutvecklaren haft en referensgrupp som bidragit med kunskap framför allt om användning och tillämpning av gällande ÖP samt framfört behov inför framtagande av ny ÖP. I referensgruppen medverkar:

Maja Sallander, Samhällsutvecklare och projektledare för strategin, Kommunstyrelsens förvaltning
 Katja Saari, Kommundirektör, Kommunstyrelsens förvaltning
 Emil Hjalmarsson, Samhällsbyggnadschef, Samhällsbyggnadsförvaltningen
 Elaine Larsson, Miljöchef, Samhällsbyggnadsförvaltningen
 Claes-Håkan Elvesten, Gata- och Parkchef, Samhällsbyggnadsförvaltningen
 Sandra Palmqvist, Miljöstrateg och miljöinspektör, Samhällsbyggnadsförvaltningen
 Anders Manikoff, VD Herrljunga Elektriska
 Tord Ottergren, VA-chef, Herrljunga Vatten, Herrljunga Elektriska
 Christer Johansson, VD/Förvaltare Herrljunga Bostäder AB
 Morgan Fihn, Näringslivschef, FOKUS Herrljunga
 Anette Falk, Säkerhetschef, Kommunstyrelsens förvaltning
 Peter Garton, Renhållningschef, Samhällsbyggnadsförvaltningen
 Margareta Ehn Edvinsson, Chef för Kultur och fritid, Kommunstyrelsens förvaltning
 Li Johansson Nyström, Folkhälsostrateg, Kommunstyrelsens förvaltning

Inledningsvis fördes dialog med samhällsplaneraren i Vårgårda, Ida Bryngelsson avseende analysen av översiktsplanen.

Under hösten 2023 genomfördes en workshop för att följa upp ÖP:ns efterlevnad och samla inspel till kommunens fortsatta arbete med strategisk, fysisk planering utifrån olika förvaltningars behov. Vid workshopen deltog främst deltagare i referensgruppen baserade på samhällsbyggnadsförvaltningen och kommunstyrelsens förvaltning.

För att ge samhällsutvecklaren kunskapsstöd i framtagandet av planeringsstrategin anlätades en konsult från Radar Arkitektur AB, Caisa Malmryd Olander. Konsulten har medverkat vid den workshop som hölls med delar av referensgruppen samt stöttat samhällsutvecklaren i analys och framtagande av planeringsstrategin.

Länsstyrelsens underlag

Länsstyrelsens underlag inför kommunens arbete med planeringsstrategin

Inför kommunens arbete med att ta fram en planeringsstrategi har Länsstyrelsen ställt samman ett underlag med statliga och mellankommunala intressen som kan ha betydelse för ÖP:ns aktualitet. Underlaget lämnas med stöd av 3 kap. 26 § PBL.

Enligt 3 kap. 26 § PBL ska Länsstyrelsen i ett underlag till kommunen redovisa sådana statliga och mellankommunala intressen som kan ha betydelse för ÖP:ns aktualitet. I underlaget ska Länsstyrelsen ange hur dessa intressen förhåller sig till ÖP och om Länsstyrelsens granskningsyttrande i någon del inte längre gäller. Ett sådant underlag (daterat 2022-03-30) har ställts samman av Länsstyrelsen i Västra Götaland och tillhandahållits kommunen inför arbetet med denna planeringsstrategi. Det är med utgångspunkt i detta underlag som nedanstående analys av förändringar med påverkan på ÖP:ns aktualitet sammanställts. Förvaltningen har också gjort ett uppdaterat utdrag ur planeringskatalogen då arbetet med planeringsstrategin inleddes i augusti 2023 för att säkra att inget viktigt underlag missas.

Granskningsyttrandets aktualitet

Länsstyrelsen bedömer enligt sitt yttrande (daterat 2022-03-30 med ärendebeteckning 401-1164-2022), mot bakgrund av då gällande lagstiftning och förutsättningar, att granskningsyttrandena över kommunens ÖP och ändringar av denna är fortsatt aktuella.

I granskningsyttrande över Översiktsplan 2017-2035 (daterat 2017-06-01) angav Länsstyrelsen att de bedömer att berörda riksintressen enligt miljöbalken i stort tillgodoses av planförslaget, men att vindkraftsetableringar inom influensområdet för Sätenäs flygflottilj och Vara Väderradar kan komma att påverka riksintresset för totalförsvaret. Länsstyrelsen framhåller att ÖP:n behöver förtydligas kring att alla plan- och lovärenden inom "övriga influensområden" ska remitteras till Försvarsmakten. Det behöver också förtydligas att alla ärenden som rör höga objekt ska remitteras till Försvarsmakten. Kommunen förtydligade detta i ÖP inför antagandet. Under förutsättning att ÖP:ns rekommendationer följs bedömer Länsstyrelsen enligt granskningsyttrandet inte att föreslagen byggnation blir olämplig enligt Länsstyrelsens övriga ingripandegrunder.

I granskningsyttrande över LIS-område Sämsjön (daterat 2011-09-05) angav Länsstyrelsen att det är viktigt att gällande miljö kvalitetsnormer för vatten enligt 5 kap Miljöbalken beaktas och hanteras i detaljplaneringen för områdena. Länsstyrelsen bedömer att de geotekniska förhållandena i området är goda, med undantag för ett område med sand vid Näsbacka som kan vara erosionskänsligt. I övrigt anser Länsstyrelsen att föreslagen planering för sex områden är lämplig att arbeta vidare med, det är också dessa som ingår i antagen LIS-plan.

Förändringar av betydelse för översiktsplanens aktualitet

Förändringar i lagstiftningen sedan översiktsplanen antogs

ÖP är ett viktigt dokument där kommunen bland annat redovisar hur de avser att efterleva gällande lagstiftning. När lagstiftningen förändras behöver i vissa fall ÖP bearbetas för att ge tillräckligt stöd för kommunens fortsatta arbete. Sedan Översiktsplan 2017-2035 antogs har följande lagändringar gjorts som Länsstyrelsen lyfter i sitt underlag till kommunen (se ovan) och som kommunen bedömer kan ha särskilt stor betydelse för ÖP:ns aktualitet.

Plan- och bygglagen (2010:900)

Den 1 augusti 2018 trädde ändringar i 3 kap. 5 § PBL, gällande förbättrad beredskap för klimatförändringar, i kraft. Ändringarna innebär ett krav på att kommunerna i ÖP ska redovisa sin syn på risken för skador på den byggda miljön till följd av översvämning, ras, skred och erosion som är klimatrelaterade och hur riskerna kan minska eller upphöra. I ÖP bör kommunen därför redovisa hur man avser hantera olika risker, det vill säga om riskerna kan accepteras eller om kommunen avser vidta förebyggande eller andra riskreducerande åtgärder. Förutom ny och befintlig bebyggelse ingår även anläggningar samt vegetation, parker och andra grönområden. Ett strategiskt ställningstagande i ÖP ger en långsiktighet i kommunens riskhantering och riskvärdering och är ett bra stöd för att hantera riskfrågor i efterföljande detaljplaner, bygglov och övriga tillståndsärenden. Det är viktigt att planområdets lämplighet över tid utreds utifrån en analys av relevanta climateffekters inverkan på området, analysen bör sedan ligga till grund för beslut om lämplig markanvändning, samt vilka eventuella klimatanpassningsåtgärder som behöver integreras i planförslaget för att möta effekterna av ett förändrat klimat.

Kommunens bedömning

I Översiktsplan 2017-2035 hanteras frågan om klimatrelaterade risker kopplat till ras, skred och erosion, och en rekommendation om hantering i efterföljande planeringsarbete lämnas. Herrljunga kommun bedömer därmed inte att ändringen i Plan- och bygglagen påverkar översiktsplanens aktualitet i detta avseende.

I april 2020 infördes flera ändringar i 3 kap. PBL med syftet att översiktsplaneringen ska bedrivas kontinuerligt, vara framåtsyftande och att ÖP ska hållas aktuell. Det införs nya bestämmelser om när hela eller delar av ÖP ska anses vara aktuell och upphör att gälla. Kommunen ska i princip anta en planeringsstrategi i början av varje mandatperiod. Vidare fick regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer möjlighet att meddela föreskrifter för att ta fram en digital standard för utformning av översiktsplaner, regionplaner och områdesbestämmelser.

Kommunens bedömning

Lagändringen i 3 kap PBL påverkar översiktsplaneprocessen i stort, men den påverkar inte redan antagen översiktsplans aktualitet. Herrljunga kommun bedömer därmed inte att ändringen i Plan- och bygglagen påverkar översiktsplanens aktualitet i detta avseende. Genom framtagande av föreliggande planeringsstrategi uppfylls villkoren i lagändringen.

I februari 2023 beslutade regeringen om en ändring i Plan- och Byggförordningen om att "Översiktsplaner och regionplaner ska utformas så att uppgifterna i dem kan tillgängliggöras och behandlas digitalt". Boverket har fått i uppdrag att ta fram föreskrifter som stöttar kommunerna i hur detta ska genomföras, och arbete pågår. Förordningen ska tillämpas första gången på planer som påbörjas efter den 31 december 2026, och förhoppningen är att även föreskrifterna ska vara redo att tillämpas från samma tidpunkt.

Kommunens bedömning

I och med att ändringen i Plan- och bygglagen ska tillämpas på planer som påbörjas efter den 31 december 2026 påverkas inte aktualiteten i redan antagna planer. Herrljunga kommun bedömer därmed inte att lagändringen påverkar översiktsplanens aktualitet i detta avseende.

Miljöbalken (1998:808)

I januari 2018 infördes ett nytt 6 kap. - Miljöbedömningar - i miljöbalken vilket bland annat innebär nya och ändrade ord och uttryck för att tydliggöra processer om miljöbedömning.

Kommunens bedömning

Lagändringen påverkar processen för att ta fram en översiktsplan, men den påverkar inte redan antagen översiktsplans aktualitet. Herrljunga kommun bedömer därmed inte att ändringen i Miljöbalken påverkar översiktsplanens aktualitet i detta avseende.

Lag (2000:1383) om kommunernas bostadsförsörjningsansvar

I januari 2014 trädde omfattande ändringar av lagen i kraft. Bland anges att de riktlinjer som kommunerna ska ta fram för bostadsförsörjningen ska vara vägledande vid tillämpningen av kravet i 3 kap. PBL om att kommunen i ÖP ska redovisa hur kommunen avser att tillgodose det långsiktiga behovet av bostäder. Kommunen ska anta riktlinjer för bostadsförsörjningen varje mandatperiod. Det har inte gjorts i Herrljunga kommun. Kommunens senaste riktlinjer för bostadsförsörjningen antogs år 2016. Länsstyrelsen framhåller att det är angeläget att kommunen tar fram nya riktlinjer för bostadsförsörjningen utifrån kraven i den nuvarande lagstiftningen. Sådana riktlinjer är under framtagande och beräknas kunna antas under 2024.

Kommunens bedömning

De nya riktlinjerna bör utgöra en utgångspunkt för framtida översiktsplanarbete. Kommunen bedömer inte att behovet av det långsiktiga arbetet med bostadsförsörjning förändrats markant sedan Översiktsplan 2017-2035 antogs. Herrljunga kommun bedömer därmed inte att ändringen i lag om kommunens bostadsförsörjningsansvar påverkar översiktsplanens aktualitet i detta avseende.

Lag (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter

I januari 2020 blev barnkonvention svensk lag. Detta förstärker barnrätten vid tillämpningen av andra lagar, exempelvis PBL. Barns intressen ingår i princip i alla de intressen som anges i 2 kap. PBL och även en del andra bestämmelser i PBL berör barns intressen, men i och med att barnkonventionen nu är lag kräver barnperspektivet ännu större plats än tidigare. Översiktsplan 2017-2035 tar i övergripande drag hänsyn till barns rätt och intressen. Barns intressen lyfts särskilt vid flera tillfällen, bland annat i relation till grönområden och infrastruktur.

Kommunens bedömning

En större tydlighet kring vad barnkonventionen innebär för processen i kommande planeringsarbete är önskvärd vid framtagande av en ny översiktsplan. Herrljunga kommun bedömer ändå inte att ändringen i lag om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter påverkar översiktsplanens aktualitet i detta avseende.

Lag (2023:196) om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete

I april 2023 fick alla Sveriges kommuner ett lagstadgat ansvar för det brottsförebyggande arbetet. Syftet med lagen är att kommunerna ska ta ställning till behovet av brottsförebyggande åtgärder och ta visst ansvar för samordningen av det brottsförebyggande arbetet inom kommunen.

Boverket har i samarbete med Brottsförebyggande rådet (BRÅ), Länsstyrelsen och polismyndigheten i november 2019 tagit fram rapporten 2019:20 Brottsförebyggande och trygghetsskapande perspektiv och åtgärder i samhällsbyggnadsprocessen. Rapporten kan

användas som stöd i hur kommunen kan arbeta med brottsförebyggande och trygghetsskapande perspektiv i översiktsplanering.

I juni 2023 fastställdes en riktlinje för trygghetsfrämjande och brottsförebyggande arbete i Herrljunga kommun. Av den framgår att målet med det trygghetsfrämjande och brottsförebyggande arbetet är att minska den reella brottsligheten i kommunen och öka trygghetskänslan hos medborgarna. I riktlinjen fastslås också att samtliga nämnder och förvaltningar har ett ansvar att arbeta mot det angivna målet utifrån sina ordinarie uppdrag och tillgängliga resurser.

Kommunens bedömning

En större tydlighet kring vad det förtydligade ansvaret för brottsförebyggande frågor innebär för den fysiska planeringen i Herrljunga är önskvärd vid framtagande av en ny översiktsplan. Herrljunga kommun bedömer inte att ändringen i lag om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete eller det framtagna planeringsstödet påverkar översiktsplanens aktualitet i detta avseende.

Lag (2006:412) om allmänna vattentjänster

1 januari 2023 trädde nya paragrafer om vattentjänstplan i kraft, 6a-d§§. De kommunala vattentjänstplaner som alla kommuner ska ha tagit fram senast den 1 januari 2024 ger stöd för att bedöma om vattenförsörjning kan ordnas med allmän vattenförsörjning eller om det i stället behöver lösas med enskild vattenförsörjning. Vattentjänstplanen ska bland annat innehålla kommunens långsiktiga planering av hur behovet av allmänna vattentjänster ska tillgodoses, där både vattenförsörjning och

avlopp ingår, och bör därför utgå från gällande ÖP. En vattentjänstplan ska också innehålla kommunens bedömning av vilka åtgärder som behöver vidtas för att de allmänna va-anläggningarna ska fungera vid en ökad belastning på grund av skyfall. Planens aktualitet ska prövas varje mandatperiod och den ska innehålla kommunens långsiktiga bedömning av behovet av nya verksamhetsområden. Vattentjänstplanen ska samtidigt kunna utgöra ett planeringsunderlag i den rullande översiktsplaneprocessen och vid kommande uppdateringar av ÖP. Planeringsstrategin är ett lämpligt verktyg för att långsiktigt koppla vattentjänstplanen till ÖP.

Kommunens bedömning

Herrljunga kommun har påbörjat framtagandet av en ny vattentjänstplan, men den fanns inte på plats den 1 januari 2024. Ambitionen är att ha en uppdaterad VA-plan och en vattentjänstplan på plats under 2025, och att den då ska baseras på aktuell översiktsplan. Vattentjänstplanen är sedan i sig ett viktigt underlag för framtagande av framtida, ny, översiktsplan. Herrljunga kommun bedömer inte att förändringen i Lag om allmänna vattentjänster påverkar aktualiteten för Översiktsplan 2017-2035.

Förändrade riksintresseanspråk sedan översiktsplanen antogs

Riksintressenas behandling

De allmänna intressen som är särskilt värdefulla och av betydelse för hela landet kallas riksintressen. Enligt miljöbalken ska områden som är av riksintresse skyddas mot åtgärder som påtagligt kan skada deras värden eller försvåra möjligheten att utnyttja områdena eller anläggningarna för avsett ändamål. I ÖP ska enligt 3 kap 5 § PBL framgå hur kommunen avser att tillgodose de redovisade riksintressena. Nedan redovisas vilka förändringar som skett gällande riksintresseanspråk som berör kommunen sedan Översiktsplan 2017-2035 antogs.

Försvarsmaktens aktualiserade riksintresseanspråk: riksintressen och områden av betydelse för totalförsvarets militära del

Då Herrljunga kommuns Översiktsplan 2017-2035 antogs var Remmene skjutfält, som delvis ligger i Herrljunga kommun, ett så kallat "område av betydelse för totalförsvarets militära delar" enligt 3 kap. 9§ Miljöbalken. Sedan dess har skjutfältets betydelse ökat, och skjutfältet är sedan oktober 2019 utpekad som ett riksintresse för totalförsvarets militära del enligt 3 kap. 9§ Miljöbalken. Enligt Försvarsmaktens beskrivning av riksintresset (FM2022-23088:1 Bilaga 21) bör störningskänslig bebyggelse inte tillkomma inom påverkansområdet för buller eller annan risk, området ska skyddas från åtgärder som påtagligt försvårar verksamheten. Översiktsplan 2017-2035 anger att avgränsningen av totalförsvarets anspråk innefattar influensområdet för buller från skjutfältet, och att området så långt som möjligt ska skyddas mot åtgärder som påtagligt kan motverka totalförsvarets intressen. Då ÖP antogs motsvarade påverkansområdet skjutfältets geografiska utbredning, men i skrivande stund pågår en utredning av påverkansområdet kopplat till skjutfältet.

Kommunens bedömning

Herrljunga kommun bedömer att Översiktsplan 2017-2035 på ett tillräckligt tydligt vis redovisar riksintresset Remmene skjutfält, då intresset i planen likställs med ett riksintresse och planen tydligt visar att området ska skyddas mot åtgärder som påtagligt kan motverka totalförsvarets intressen. Därför bedömer inte Herrljunga kommun att uppgraderingen av Remmene skjutfält från område av intresse för totalförsvaret till riksintresse för totalförsvaret påverkar översiktsplanens aktualitet i detta avseende.

Eftersom anspråket så tydligt är kopplat till påverkansområdet för buller eller annan risk uppstår däremot ett annat läge om Försvarsmakten beslutar att förändra påverkansområdets utbredning. Med en eventuell framtida ny avgränsning av påverkansområdet är det troligt att ÖP inte längre kan ge tillräckligt stöd för bebyggelse inom det nya påverkansområdet. Ett eventuellt nytt beslut om påverkansområdet för buller eller annan risk kopplat till Remmene skjutfält utgör ett mycket viktigt underlag för kommande översiktsplanering.

För Råda övningsflygplats adderades 2018 ett nytt influensområde för luftrum, så kallat MSA-område (minimum safety altitude) – området är delvis överlappande med MSA-området för Såtenäs (som redovisas i ÖP), men inte helt. Ett område om cirka 2 km² i kommunens nordvästra hörn berörs av MSA-ytan för Råda, men inte MSA-ytan för Såtenäs. I detta område föreslås enligt ÖP användningen Landsbygd på större delen av ytan och Natur (oförändrad) på 0,1 km² av den berörda ytan. 0,3 km² av ytan med föreslagen användning Landsbygd berördes redan vid tiden för ÖP:ns antagande av Försvarsmaktens stoppområde för höga objekt.

För väderradarer redovisas sedan 2018 ett större påverkansområde så att influensområdet nu omfattar hela kommunen i stället för att, som vid tiden för ÖP:ns antagande, bara tangera kommungränsen i norr. Utpekade påverkansområde har utökats från 20 km till 50 km från väderradaren. Enligt beskrivningen av riksintresset måste alla höga objekt remitteras till försvaret, och vindkraft kan påverka väderradaren negativt. I Översiktsplan 2017-2035 anges att:

- ”Alla plan- och lovärenden inom samtliga Områden av betydelse för totalförsvaret ska remitteras till Försvarsmakten.
- Samråd ska ske med Försvarsmakten vid utbyggnad av vindkraftanläggningar inom område som berörs av Influensområde för Vara radarstation och/eller inom influensområde för luftrum.
- Inom stoppområde för höga objekt gäller att höga objekt såsom master och vindkraftverk över 20 meter inte får uppföras utanför sammanhållen bebyggelse.
- Inom sammanhållen bebyggelse får höga objekt som överstiger 45 meter inte uppföras.
- Alla ärenden inom hela kommunen som rör höga objekt, enligt samma definition som ovan, ska remitteras till Försvarsmakten”

Kommunens bedömning

Formuleringarna i översiktsplanen innebär att Försvarsmakten oavsett kommer att remitteras i ärenden som skulle kunna påverkas av de nya utpekandena. Enligt kommunens bedömning betyder det att översiktsplanen ger tillräckligt stöd för byggnation även i detta avseende, även om utökningen av påverkansområdet för Vara väderradar innebär en större osäkerhet kring vilka höga objekt och vindkraftsetableringar som kan tillåtas av Försvaret. Kommunen har kontaktat Försvarsmakten, som meddelat att de inte har möjlighet att ta ställning till kommunens strategiska utpekanden i nuläget. Översiktsplanen betraktas därför fortsatt som aktuell i detta avseende.

Riksintresse för kommunikationer

I Herrljunga kommun har inga riksintressen för kommunikationer tillkommit eller tagits bort sedan ÖP antogs. I Herrljunga är järnvägarna, Älvsborgsbanan och Västra Stambanan, utpekade som riksintressen för kommunikationer. År 2020 reviderades riksintresset för kommunikationer, den förändring som berör Herrljunga är att funktionsbeskrivningarna för järnväg uppdaterades, bland annat har det förtydligats vilka åtgärder som kan utgöra påtaglig skada för funktionen på riksintresset. I Översiktsplan 2017-

2035 anges att riksintressen för kommunikationer ska skyddas mot åtgärder som påtagligt kan försvåra tillkomsten eller utnyttjandet av anläggningen.

Kommunens bedömning

Kommunen bedömer, med hänsyn till att samma utpekanden kvarstår som tidigare, att översiktsplanen fortsatt ger tillräckligt gott stöd för planeringen kopplat till riksintressen för kommunikationer enligt 3 kap 8§ Miljöbalken.

Riksintresse för totalförsvaret (civil del)

Våren 2024 sände Myndigheten för samhällsskydd och beredskap ett förslag på remiss om att peka ut transmissionsnätet i hela landet som riksintresse för totalförsvaret (civil del) enligt 3 kap. 9§ Miljöbalken. Om förslaget går igenom berörs Herrljunga genom att cirka 1 kilometer av transmissionsnätet passerar kommunen i luftledning, strax nordväst om Herrljunga tätort. Området som berörs är i dagsläget utpekade för användningsområde landsbygd respektive natur (oförändrad) i ÖP. Ledningen pekas inte ut som riksintresse, men i ÖP anges att kommunen ska tillämpa Svenska Kraftnäts rekommendation om högsta magnetfält vid bostäder, och därmed inte tillåta att ny bebyggelse placeras närmare än 130 meter från 400 kV-ledningen. I förslag till riksintresse föreslås att ny bebyggelse inte ska placeras inom 250 meter från mitten på nuvarande ledning. Om riksintresset blir verklighet berörs alltså ett något större område än vad ÖP anger i dagsläget.

Riksintresset ska tillämpas vid rättsverkande beslut, bland annat i den kommunala planeringen. Kommunen har inte pekat ut föreslaget riksintresse, men har inte heller föreslagit markanvändning som går i direkt strid med detta. Därmed bedömer kommunen att det finns utrymme för att följa ÖP och tillgodose ett eventuellt riksintresse om sådant beslutas. Då denna planeringsstrategi tas fram finns inte heller något färdigt beslut i frågan.

Kommunens bedömning

Kommunen bedömer därmed att översiktsplanen kan betraktas som aktuell i relation till riksintresse för totalförsvaret (civil del). Om förslaget om utpekande av riksintresse antas behöver en framtida översiktsplan redovisa detta riksintresse tydligare än i dagsläget.

Övriga riksintressen

Gällande naturvård, Natura 2000 och riksintressen för kulturmiljövård finns inga förändringar i anspråk sedan ÖP togs fram. Övriga riksintresseutpekanden saknas i kommunen.

Kommunens bedömning

Kommunen bedömer att översiktsplanen fortsatt kan betraktas som aktuell med hänsyn till riksintressen för naturvård enligt 3 kap 6§ Miljöbalken, riksintressen för kulturmiljövård enligt 3 kap 6§ Miljöbalken och riksintressen enligt 4 kap Miljöbalken - särskilda bestämmelser för hushållning med mark och vatten för vissa områden (Natura 2000).

Förändrade mål, planer och strategier

Översiktsplanen i ett större sammanhang

Ett urval på nationell och regional nivå

Enligt 3 kap 5 § PBL ska ÖP ange hur kommunen i den fysiska planeringen avser att ta hänsyn till och samordna ÖP med relevanta regionala mål, planer och program av betydelse för en hållbar utveckling. Det är kommunen som avgör vilka mål som är relevanta att ta upp i sin översiktsplanering, men Länsstyrelsen stöttar kommunerna genom att samla underlag som kan vara relevanta på ÖP-portalerna och i Planeringskatalogen. På ÖP-portalerna har Länsstyrelsen samlat råd och tips för översiktlig planering. ÖP-portalerna kompletterar PBL Kunskapsbanken, som tillhandahålls av Boverket. I Planeringskatalogen finns sedan allt planeringsunderlag, från Länsstyrelserna och från övriga statliga myndigheter, att tillgå. Herrljunga kommun bedömer att nedanstående nationella och regionala mål, planer och strategier som tillkommit sedan Översiktsplan 2017-2035 antogs är särskilt relevanta för Herrljungas översiktsplanering:

Klimat och miljö

Från och med 1 januari 2018 trädde det klimatpolitiska ramverket i kraft. Det innehåller en klimatlag, nya klimatmål och ett klimatpolitiskt råd. Klimatlagen anger att regeringens klimatpolitik ska utgå från klimatmålen, och beskriver hur arbetet ska struktureras. Klimatmålen anger bland annat att senast år 2045 ska Sverige inte ha några nettoutsläpp av växthusgaser till atmosfären.

Redan år 1999 beslutade riksdagen om 16 miljö kvalitetsmål. Dessa följs upp med jämna mellanrum. Som en del genomförandet av de svenska miljömålen beslutas om regionala åtgärdsprogram. I Västra Götaland

har också Länsstyrelsen beslutat om regionala tilläggs mål, som även de ger upphov till åtgärder i det regionala åtgärdsprogrammet. Hösten 2020 gjordes en revidering av de regionala tilläggs målen i Västra Götaland med uppdaterade målår, och ett åtgärdsprogram "Utmaningar för ett hållbart Västra Götaland" antogs för perioden 2021-2025. Det är frivilligt för kommunerna att åta sig att genomföra specifika åtgärder i åtgärdsprogrammet, men kommunernas arbete bör bidra till att uppfylla både de regionala och nationella miljömålen. För att bidra till förverkligandet av både de nationella och regionala miljömålen arbetar Länsstyrelsen i Västra Götaland och Västra Götalandsregionen tillsammans med Klimat 2030, en gemensam klimatplan. Som en del av arbetet kan kommunerna i Västra Götaland åta sig frivilliga åtgärder i form av klimatlöften, och få stöd i att genomföra dessa. Herrljunga kommun har valt att delta och åta sig klimatlöften de år detta varit möjligt.

De svenska miljömålen fanns med som en grund för framtagandet av Översiktsplan 2017-2035. I ÖP anges också att ett uttalat mål för kommunen är att minska utsläppen av växthusgaser och att använda energi och bränslen effektivt. Planen hänvisar också till kommunens lokala miljömål som bland annat tydliggör behovet av att värna om den biologiska mångfalden i arbetet med att utveckla samhället och att naturvärden beaktas och utvecklas i planeringsprocessens alla skeden.

Kommunens bedömning

Det är högst relevant för kommunen att arbeta aktivt med att uppfylla klimatmålen, de svenska miljömålen och de regionala miljömålen. Kommunen bedömer att översiktsplanen ger utrymme för ett sådant arbete, och att de uppdateringar och revideringar som gjorts kan hanteras i den efterföljande planeringen. Kommunen bedömer därmed att översiktsplanen är aktuell i förhållande till dessa mål.

Regional utvecklingsstrategi för Västra Götaland och utvecklingsstrategi för Sjuhärad

Figur 2. Regional utvecklingsstrategi för Västra Götaland. Västra Götalandsregionen 2020.

I februari 2021 antogs en ny regional utvecklingsstrategi för Västra Götaland, se figur 2. Dokumentet är en övergripande strategi för det regionala tillväxts- och utvecklingsarbetet i Västra Götaland. Syftet är att skapa en samlad bild över regionens tillgångar, möjligheter och utmaningar och vad regionen och ingående kommuner gemensamt prioriterar att kraftsamla kring. Strategin gäller för perioden 2021-2030. Det övergripande målet är "Tillsammans gör vi Västra Götaland till ett föredöme för omställning till ett hållbart och konkurrenskraftigt samhälle". Med ett hållbart Västra Götaland avses, enligt strategin, en region som är robust och sammanhållen, fossiloberoende och cirkulär och jämlik och öppen. Detta ska uppnås genom fyra långsiktiga prioriteringar: (i) stärka innovationskraften, (ii) bygga kompetens, (iii) öka inkluderingen och (iv) knyta samman Västra Götaland. Som delmål har fyra tvärspektoriella kraftsamlingar pekats ut som gäller fyra år i taget, för perioden 2021-2025 fokuserar regionen på (i) fullföljda studier, (ii) digitalisering, (iii) elektrifiering och (iv) cirkulära affärsmodeller.

Med utgångspunkt i den regionala utvecklingsstrategin för Västra Götaland antog Boråsregionen, Sjuhärads kommunalförbund sommaren 2021 en delregional utvecklingsstrategi för att tydliggöra hur Boråsregionen kan bidra till den regionala utvecklingsstrategin och vilka delar som är särskilt relevanta för kommunerna i Sjuhärad att samverka kring.

Kommunens bedömning

I översiktsplan 2017-2035 omnämns kortfattat den regionala utvecklingsstrategi som var aktuell vid tiden för framtagandet: "Västra Götaland 2020- Strategi för tillväxt och utveckling i Västra Götaland 2014-2020". Vid framtagande av en ny översiktsplan i framtiden är det relevant att tydliggöra översiktsplanens betydelse för det gemensamma, regionala och delregionala utvecklingsarbetet ännu tydligare. Herrljunga kommun bedömer ändå att det finns goda förutsättningar att arbeta för att uppnå de regionala och delregionala utvecklingsstrategierna med kommunens översiktsplan som utgångspunkt, och bedömer därmed att översiktsplanen kan anses vara aktuell i förhållande till dessa.

Mål med särskild relevans för fysisk planering inom Försvar och samhällets krisberedskap

I propositionen Försvar och samhällets krisberedskap (jfr prop. 2019/20:1 Utgiftsområde 6) uttrycker regeringen två mål för krisberedskap som kan vara av särskild relevans för fysisk planering. Dessa mål syftar till att minska risken för olyckor och kriser som hotar vår säkerhet samt att värna människors liv och hälsa genom att upprätthålla samhällsviktig verksamhet och hindra eller begränsa skador på egendom och miljö då olyckor och krissituationer inträffar. Inom den fysiska planeringen kan åtgärder vidtas för att säkerställa funktioner för samhällets krisberedskap. I Herrljunga finns ett flertal riksintressen kopplat till totalförsvaret, och det är viktigt att risker och behov kopplat till detta hanteras på ett tydligt sätt i den översiktliga planeringen. Även kriser kopplade till tätare skyfall, översvämningsrisker och höga flöden i kommunens större vattendrag behöver hanteras via kommunens fysiska planering, liksom risken för långvarig torka och värmeböljor. Frågorna hanteras översiktligt i Översiktsplan 2017-2035, då främst i relation till konsekvenser av ett förändrat klimat, Försvarsmaktens fysiska intressen i kommunen, räddningstjänstens olycksförebyggande ansvar samt minskad sårbarhet för olyckor och störningar på väg och järnväg. Krisberedskapsfrågan hanteras dessutom i många andra sammanhang i kommunen.

Kommunens bedömning

Det är önskvärt att krisberedskapsfrågan hanteras tydligare i kommande översiktsplanearbete, men kommunen bedömer ändå inte att regeringens mål påverkar Översiktsplanens aktualitet i detta avseende.

Energiförsörjning

Energiförsörjningsfrågan har blivit tydligare uppmärksammas sedan Herrljunga kommuns Översiktsplan 2017-2035 antogs. Behovet av att säkra energiförsörjningen blir alltmer uttalat, och med anledning av det görs kartläggningar och utredningar på både nationell och regional nivå. I februari 2022 beslutade regeringen om en nationell strategi för elektrifiering.

Naturvårdsverket och Energimyndigheten har fått i uppdrag att arbeta fram en nationell strategi för hållbar vindkraftsutbyggnad. Strategin presenterades i januari 2021. Regionala analyser kan komma att bli en del av genomförandet av strategin. Dessa ska i så fall användas som underlag för kommunernas översiktliga planering.

I april 2022 beslutade regeringen att tillsätta en särskild utredning för stärkta incitament för utbyggd vindkraft. Resultatet presenterades ett år senare, april 2023, i rapporten "*Värdet av vinden. Kompensation, incitament och planering för en hållbar fortsatt utbyggnad av vindkraften*" (SOU 2023:18) och innehåller bland annat förslag kring lagstiftningsförändringar kopplat till ersättning för närboende och lokalsamhälle vid vindkraftsutbyggnation, samt förslag om att kommunernas planering av vindkraft i högre grad än idag ska knytas samman till kommunernas energiplanering genom lagen om kommunal energiplanering. Utredningen har, då denna planeringsstrategi tas fram, ännu inte resulterat i konkret lagstiftning.

Länsstyrelsen i Västra Götaland publicerade år 2020 en kartläggning och analys av elförsörjningssituationen i Västra Götaland, som en redovisning av regeringsuppdraget "Trygg elförsörjning". Rapporten har sedan följts upp av ett gemensamt arbete mellan Länsstyrelsen och Västra Götalandsregionen, där de i februari 2023 gick ut med ett gemensamt uttalande om att länet behöver förstärka sin energiproduktion med 15-20 TWh innan 2030 för att möta en ökad efterfrågan på el, bland annat till följd av industrins omställning till mindre fossilberoende. Vid tillfället producerades totalt 6TWh el i Västra Götaland. Även energidistributionen behöver förstärkas för att energin ska göras tillgänglig i länet.

Under 2023 och 2024 tog Boråsregionens kommunalförbund fram en potentialanalys för möjlig vind- och solbruksutbyggnad i delregionen. Underlaget utgör inte något politiskt ställningstagande, utan syftar till att ge kommunerna stöd i deras eget arbete med att hitta potentiella områden värda att utreda vidare i den kommunala planeringen.

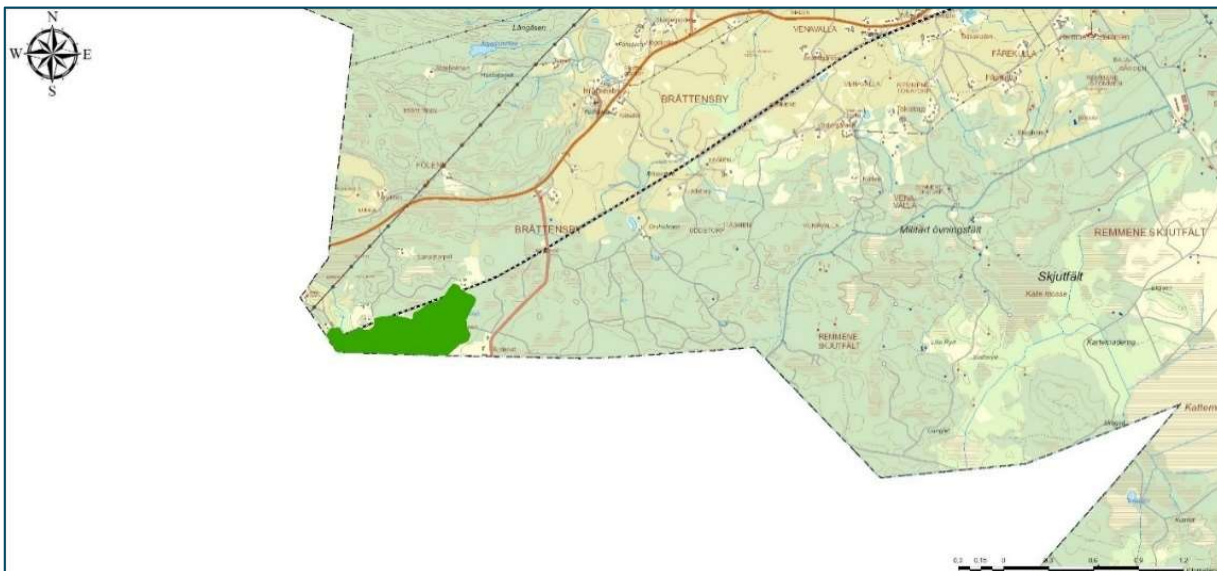
I Översiktsplan 2017-2035 finns tre områden som pekats ut som utvecklingsområden för vindbruk. I ett av dessa, Kesemossen, pågår för närvarande utredning om potentiell vindkraftsutbyggnation. Ytterligare ett område, Lommamossen, har tidigare varit aktuellt för utredning, men arbetet lades ner på grund av Försvarmaktens synpunkter på byggnationen.

Kommunens bedömning

Sammantaget är det tydligt att det finns ett stort behov och en stor efterfrågan om att kommunerna ska ha en mer aktiv energiplanering. Detta behov finns också i Herrljunga. Det finns alltså anledning att hitta sätt att ta fram ett mer uppdaterat planeringsunderlag som sedan kan arbetas in i en framtida översiktsplan. Kommunen bedömer ändå att översiktsplanen kan betraktas som aktuell i detta avseende, tills frågan utretts närmare på lokal nivå.

Vattenkvalitet och vattenförsörjning

Inom ramen för den nationella vattenförvaltningen antogs år 2022 "Förvaltningsplan för vatten 2022-2027 för Västerhavets vattendistrikt". Planen är en del av Vattenmyndigheternas åtgärdsprogram och berör Herrljunga genom att kommunen ingår i Västerhavets vattendistrikt. Genom planen åläggs bland annat kommunerna ett antal åtgärder, åtgärderna är obligatoriska genom bestämmelser i 5 kap. 8§ miljöbalken. Bland åtgärderna kan nämnas förvaltningsövergripande planering för åtgärdsprogrammets genomförande samt fysisk planering enligt PBL med syfte att säkerställa miljökvalitetsnormerna för vatten och att säkerställa att ÖP tar hänsyn till aktuella planeringsunderlag (som exempelvis den regionala vattenförsörjningsplanen, mer om den nedan). I december 2021 fastställdes nya miljökvalitetsnormer för vatten i Västerhavets vattendistrikt (Länsstyrelsen Västra Götalands län, 14F 2021:43), men än så länge finns ingen publicerad statusklassning för vattenförekomsterna i enlighet med de nya normerna. Statusklassningen från 2016, som låg till grund för bedömningarna i Herrljunga kommuns ÖP, är alltså fortfarande den senaste redovisningen av hur de olika vattenförekomsterna ligger till i förhållande till målen.

Figur 3. Algutstorp-Horla grundvattenförekomst, den del som berör Herrljunga kommun, markerad i mörkgrönt. Bildkälla: Herrljunga kommun, Geosecma.

2021 publicerade Länsstyrelsen i Västra Götaland "Regional vattenförsörjningsplan för dricksvatten i Västra Götaland" (rapport 2021:23). Planen pekar bland annat ut regionalt viktiga vattenresurser, och kommunerna behöver skydda dessa genom sin planering (detta är obligatoriskt genom de åtgärder som anges i Vattenmyndigheternas åtgärdsprogram, se nedan). I planen finns också åtgärder som kommunerna behöver genomföra, bland annat att säkerställa skydd av vattentäkter, klimatsäkra dricksvattenförsörjningen, ta fram en kommunal vattenförsörjningsplan och inkludera de regionalt viktiga dricksvattenresurserna i den kommunala VA-planeringen. Herrljunga berörs av den senare åtgärden mest tydligt genom att en mindre del av en av de vattenresurser som pekas ut som särskilt viktiga för länet tangerar Herrljunga. En mindre del av Algutstorp-Horla grundvattenförekomst går in i Herrljunga kommuns nordvästa del, vid gränsen mot Vårgårda strax söder om Brättensby, se karta i figur 1 nedan. Större delen av förekomsten är belägen i Vårgårda kommun, och samverkan krävs därför för att förekomsten ska skyddas på bästa sätt. I Herrljunga kommuns ÖP finns förekomsten utpekad tillsammans med övriga vattenförekomster i en karta som redovisar respektive vattenförekomsts ekologiska och kvantitativa status enligt 2016 års statusklassningar.

Förekomstens regionala betydelse redovisas däremot inte. Området pekats ut som lämpligt för markanvändningen landsbygd.

Kommunens bedömning

Förändringarna i förvaltningsplan för Västerhavets vattendistrikt är, enligt kommunens bedömning, inte av sådan art att Översiktsplanen bör betraktas som inaktuell i detta avseende. Den förändring som krävs sker främst på förvaltningsnivå, i tillsynsarbetet och i arbetet med VA-plan och vattenförsörjningsplan. Översiktsplanen redovisar den vattenresurs som pekats ut som regionalt viktig enligt regional vattenförsörjningsplan, och den regionala planen hänvisar skyddet främst till kommunens VA-planering. Kommunen bedömer därför att Översiktsplanen kan betraktas som fortsatt aktuell i relation till regional vattenförsörjningsplan och Vattenmyndigheternas åtgärdsprogram för vatten 2022-2027. Det är viktigt att kommunen tar hänsyn till den regionala vattenförsörjningsplanen i sin fortsatta planering, inte minst genom att inkludera den i VA-planeringen. VA-planen bör tydligt redovisa betydelsen av Algutstorp-Horla grundvattenförekomst. När nya bedömningar av vattenförekomsternas status i förhållande till miljö kvalitetsnormer för vatten publiceras är det viktigt att dessa utgör en utgångspunkt för kommunens VA-planering.

Transportinfrastrukturplaner

Trafikverket har ansvar för den långsiktiga planeringen av transportsystemet för alla trafikslag, och för byggande, drift och underhåll av de statliga vägarna och järnvägarna. För att samordna planeringen och för att ge politiken möjlighet att styra över prioriteringarna som görs finns en transportinfrastrukturplan, både på nationell nivå och på regional nivå. Den nationella och de regionala planerna hänger ihop, inte minst genom att samma övergripande budget styr dem bägge. Planerna har en planeringsperiod på tolv år, men revideras vart fjärde år. Sedan ÖP antogs har en ny planeringsperiod för transportinfrastrukturplanerna inletts. Nu gäller de planer som antogs år 2022. Revideringen av planerna har just påbörjats, och sannolikt kommer nya planer att beslutas under 2025 eller 2026. Nationell och regional plan för transportinfrastrukturen 2022-2033 innehåller delar som berör Herrljunga, inte minst frågor som gäller underhåll. Men de åtgärder som beslutats bedöms inte påverka planeringen på ÖP-nivå för Herrljunga kommun. Det finns förslag och prioriteringar i ÖP som är beroende av att prioriteras in i regional eller nationell plan för att förverkligas, eftersom de berör statlig transportinfrastruktur. Behovet av dessa kvarstår, och är en del i bedömningen i arbetet med att prioritera behov till kommande revidering av planerna.

Kommunens bedömning

Nuvarande översiktsplan beskriver innehållet i nationell och regional transportinfrastrukturplan för perioden 2014-2025, men med undantag för att vissa mindre, då planerade åtgärder nu genomförts bedöms de slutsatser som dras om Herrljungas behov i förhållande till planerna vara fortsatt relevanta. Översiktsplanen bedöms därmed vara fortsatt aktuell i förhållande till regional och nationell transportinfrastrukturplan.

Kollektivtrafik

Kollektivtrafiken, och särskilt tågtrafiken, är en viktig förutsättning för utvecklingen i Herrljunga kommun. År 2013 antog Västra Götalandsregionen Målbild tåg 2035. Den visar en ambition och inriktning för tågtrafiken i Västra Götaland perioden 2013-2035, med målet att tågresandet ska kunna tredubblas under perioden 2006-2035. Denna målbild antogs alltså innan Översiktsplan 2017-2035 antogs. År 2020 antog regionen en konkretisering med delmål för tågtrafiken och den storregionala busstrafiken perioden 2020-2028, "Målbild Tåg delmål 2028 inklusive storregional busstrafik". Av den framgår att för att uppnå förbättrade resmöjligheter för så många som möjligt vill regionen införa så kallad takttrafik i tågtrafiken och den storregionala busstrafiken. Det betyder att tidtabellerna anpassas för att göras mer förutsägbara, och resandeutbyte mellan linjer underlättas. För Herrljungas del innebär detta sannolikt både förbättrat utbud i vissa delar av kommunen, och försämrat utbud i andra. Ljung och Herrljunga stationer får stärkt utbud med mer regelbunden tågtrafik. Men för att uppnå takttrafiken behöver restiden förkortas på vissa sträckor, och sträckan Borås-Herrljunga kommer sannolikt vara en av dem. Regionen och Västtrafik har därför lyft att

Mollaryd och Torpåkra stationer, med hänvisning till lågt antal resande vid stationerna, sannolikt inte kommer att fortsätta trafikeras då tidtabellerna görs om, förmodligen någon gång under andra halvan av 2027.

Av ÖP framgår bland annat att *"kärnornas potential som motor för en hållbar utveckling bör tas till vara genom planering som gagnar hållbart resande. Exempelvis bör gång- och cykelsamband utvecklas, resamband och byten förenklas och bebyggelse som stöder*

ökat resande med kollektivtrafik främjas.". Kommunen bedömer att detta i stort går i linje med inriktningen i Målbild tåg 2028. Att utbudet i tågtrafiken stärks i Ljung och i Herrljunga kan möjliggöra för ökad efterfrågan på de bostäder som planeras i anslutning till dessa tågstationer. ÖP pekar också ut utveckling i dessa områden som en viktig del av utvecklingsstrategin för kommunen, två tredjedelar av mängden tillkommande bostäder beräknas kunna tillkomma i eller i anslutning till Herrljunga tätort.

Men ÖP pekar också ut Molla som ett utvecklingsområde, bland annat med hänvisning till tågtrafiken. Ett LIS-område pekas ut vid Mollasjön, i samband med det lyfts möjligheten att tillskapa ett nytt hållplatsläge direkt väster om Mollasjön "vid ett eventuellt hot om nedläggning av befintliga hållplatser". Förutsättningarna för utvecklingen av Molla/Mollaryd/Torpåkra ser något annorlunda ut nu än då ÖP antogs, mot bakgrund av regionens och Västtrafiks förtydligade ställningstagande om hållplatsernas bristande långsiktighet. Men kommunen bedömer inte att tåghållplatsernas vara är den enskilt avgörande faktorn för områdets utveckling.

Kommunens bedömning

Kommunen bedömer att översiktsplanen är aktuell i förhållande till den regionala inriktningen på planeringen av kollektivtrafiken sedan översiktsplanen antogs.

Lokala planeringsförutsättningar

Nya planer, mål och strategier

Kommunen antar ständigt nya mål, planer och strategier för att tydliggöra förutsättningarna för det arbete och den planering som bedrivs. Kommunen arbetar också kontinuerligt med att uppfylla det som anges i ÖP och andra planer. Många av de framtagna styrdokumenterna påverkar varandra i större eller mindre utsträckning. Herrljunga kommun bedömer att nedanstående lokala planeringsförutsättningar som ändrats sedan Översiktsplan 2017-2035 antogs är särskilt relevanta för översiktsplaneringen i Herrljunga.

Politisk majoritet

Sedan ÖP antogs har två val genomförts, och den politiska mandatfördelningen i kommunen har skiftat vid bägge dessa. Genom antagandet av föreliggande planeringsstrategi har styrande majoritet fått möjlighet att ta ställning till huruvida ÖP går i linje med den politiska viljeinriktningen.

Kommunens bedömning

Översiktsplanen kan i och med antagandet av denna planeringsstrategi betraktas som aktuell i förhållande till aktuell politisk mandatfördelning i kommunen.

Vision

Översiktsplan 2017-2035 togs fram med utgångspunkt i vision Växtkraft, med sloganen "Våga vilja växa". Visionen hade målår 2020 med ambitionen att Herrljunga då skulle ha 10 000 invånare och ha tagit flera steg närmare att vara en långsiktigt hållbar kommun. Men i utgångspunkterna för ÖP framgår att visionen började närma sig sin livslängd och skulle omarbetas de närmaste åren.

Befolkningsmålet bearbetades för att passa den längre planeringshorisont som ÖP har. ÖP utgick därför från ett befolkningsmål om cirka 11 500 personer år 2035.

År 2020 arbetade kommunen fram en ny vision: "Ett Herrljunga med växtkraft". Ambitionen är att uppnå visionen genom att vara (i) En hållbar och inkluderande kommun, (ii) En välkomnande och attraktiv kommun och (iii) En utvecklande kommun. Utifrån visionen har nya nämndsmål arbetats fram. Ett nämndsmål för Kommunstyrelsens förvaltning berör ÖP direkt, och lyder

"Utveckla en levande och relevant översiktsplan med fokus på hållbar samhällsbyggnad." Genom framtagande av en planeringsstrategi som tydligt tar ställning till vilka delar kommunen behöver arbeta med för att hålla ÖP aktuell ökar måluppfyllnaden för detta mål.

Den nyantagna visionen bygger vidare på den vision som fanns då ÖP antogs och de bedöms sträva i samma riktning. Något nytt befolkningsmål har inte antagits, men vid en jämförelse av prognosticerad befolkningsutveckling mot utrymmet för tillkommande bostadsbebyggelse i ÖP framgår att ÖP beräknas täcka behovet av tillkommande bostadsbebyggelse till år 2035, vilket alltså motsvarar ÖP:ns planeringshorisont.

Kommunens bedömning

Kommunen bedömer att översiktsplanen ger utrymme att arbeta i enlighet med den nya visionen. Därmed kan översiktsplanen anses vara aktuell i förhållande till nu aktuell vision, även om riktningen kan tydliggöras ytterligare vid framtagande av en ny översiktsplan i framtiden.

Koldioxidbudget

År 2021 togs för första gången fram en koldioxidbudget för Herrljunga kommun, och sedan juni 2023 har kommunstyrelseförvaltningen i uppdrag att inkorporera den i ärendebereidningen generellt. Koldioxidbudgeten visar hur mycket kommunen som geografisk enhet skulle behöva minska sina koldioxidutsläpp varje år för att leva upp till sin del av Parisavtalet om att minska utsläppen av koldioxid för att hålla höjningen av den globala medeltemperaturen gott och väl under 2 grader Celsius, och att sträva efter att begränsa ökningen till max 1,5 grader. Koldioxidbudgeten är inte en tvingande budget, men tydliggör den utmaning kommunen står inför i omställningen till ett mer hållbart samhälle. De årliga uppdateringarna visar att vi inte minskar utsläppen i den takt som skulle behövas. Eftersom koldioxidbudgeten rör kommunen som geografiskt område, och inte enbart det kommunala mandatet, kan inte kommunen själva uppnå det som krävs. Men kommunens roll kan inte underskattas, och samhällsplaneringen är viktig för kommunens möjligheter att leva upp till vad som krävs.

Kommunens bedömning

Översiktsplanen har den långsiktiga hållbarheten och miljöfrågorna som en tydlig utgångspunkt för föreslagen markanvändning. Parisavtalet antogs 2015 och Sveriges åtagande om att arbeta för att uppnå dess mål var alltså aktuellt redan då översiktsplanen utarbetades. Vi har, genom koldioxidbudgeten, fått en ännu mer konkret förståelse för vad det innebär för Herrljunga kommun vilket bör återspeglas i genomförandet av översiktsplanen och i framtagandet av en ny översiktsplan i framtiden. Nuvarande översiktsplan bedöms ändå utgöra en viktig del i kommunens arbete med att på sikt minska koldioxidutsläppen i kommunens geografiska område, och kan därmed betraktas som aktuell även i detta avseende.

VA-plan, verksamhetsområde för VA och nya vattenskyddsföreskrifter

År 2019 antogs en VA-plan för Herrljunga kommun. Syftet med VA-planen är att få en heltäckande långsiktig planering av kommunens VA-försörjning både inom och utanför nuvarande verksamhetsområdet för VA. Planen ska täcka både försörjningen med vatten och lösningar för avlopp och fungera som ett underlag till ÖP. I VA-planen pekas bland annat åtgärder ut för att säkra att VA fungerar i relation till de utbyggnadsområden som pekas ut i ÖP. Som en följd av vad som framkommit i VA-planen har kommunen senare fattat beslut om ett nytt verksamhetsområde för vatten och avlopp vid Sämsjöns norra strand, ett område som delvis pekas ut som LIS-område enligt *Tematisk fördjupning av översiktsplan för landsbygdsutveckling i strandnära läge - Sämsjöområdet*. Sedan VA-planen antogs har lagstiftningen för den kommunala VA-planeringen förändrats, och en regional vattenförsörjningsplan har antagits. Med anledning av detta arbetar kommunen för närvarande med att uppdatera VA-planen och att ta fram underliggande/relaterade dokument i form av vattenförsörjningsplan, nödvattenplan och plan för att uppnå miljö kvalitetsnormer för vatten. Ytterligare underliggande dokument behöver tas fram inom de närmaste åren i form av dagvattenplan eller dagvattenpolicy och klimatanpassningsplan. Eventuell påverkan på ÖP:ns aktualitet i förhållande till dessa kan bedömas först efter att de antagits.

Kommunens bedömning

Kommunen bedömer inte att antagandet av nu aktuell VA-plan påverkar översiktsplanens aktualitet. Översiktsplanen kan fortsatt användas som underlag för framtagande av en uppdaterad VA-plan och därtill relaterade dokument.

Väg 181

I ÖP pekas en korridor ut som ska göra det möjligt att dra om den statliga väg 181 i en delvis ny sträckning utanför tätorten. Eftersom vägen är statlig har kommunen inte själv rådighet att besluta om eller genomföra åtgärden, det måste prioriteras i den regionala transportinfrastrukturplaneringen. Men för att tydliggöra vilka förutsättningar, behov och möjligheter som finns för vägen valde kommunen år 2019/2020 att låta ta fram en åtgärdsvalsstudie (ÅVS) för den aktuella sträckan (både i befintligt och nytt läge). ÅVS:en utgår från den korridor som finns beskriven i ÖP, och förtydligar varför kommunen anser att den behövs.

Kommunens bedömning

Kommunen bedömer inte att framtagandet av Åtgärdsvalsstudie för väg 181 påverkar översiktsplanens aktualitet.

Kulturhistorisk byggnadsinventering

Under 2022 genomfördes en kulturhistorisk byggnadsinventering för tätorterna Herrljunga, Ljung och Annelund. Rapporterna från dessa kan och bör användas som kunskapsunderlag i den fortsatta planeringen. I ÖP hänvisas till det kulturmiljöprogram som antogs 1996. Programmet är fortfarande gällande. Av ÖP framgår att *"kulturmiljöer och andra kulturhistoriska värden ses som en resurs i planeringsprocessen"* (s. 12). Den kulturhistoriska byggnadsinventeringen är ett stöd för handläggarna i att förverkliga ÖP:ns intentioner i detta avseende.

Figur 4. Kulturhistorisk byggnadsinventering för tätorterna Herrljunga, Ljung och Annelund. Herrljunga kommun och Västra Götalandsregionen, 2022.

Kommunens bedömning

Kommunen bedömer inte att genomförd kulturhistorisk byggnadsinventering påverkar översiktsplanens aktualitet.

Uppföljning av översiktsplanen

Syfte med uppföljningen

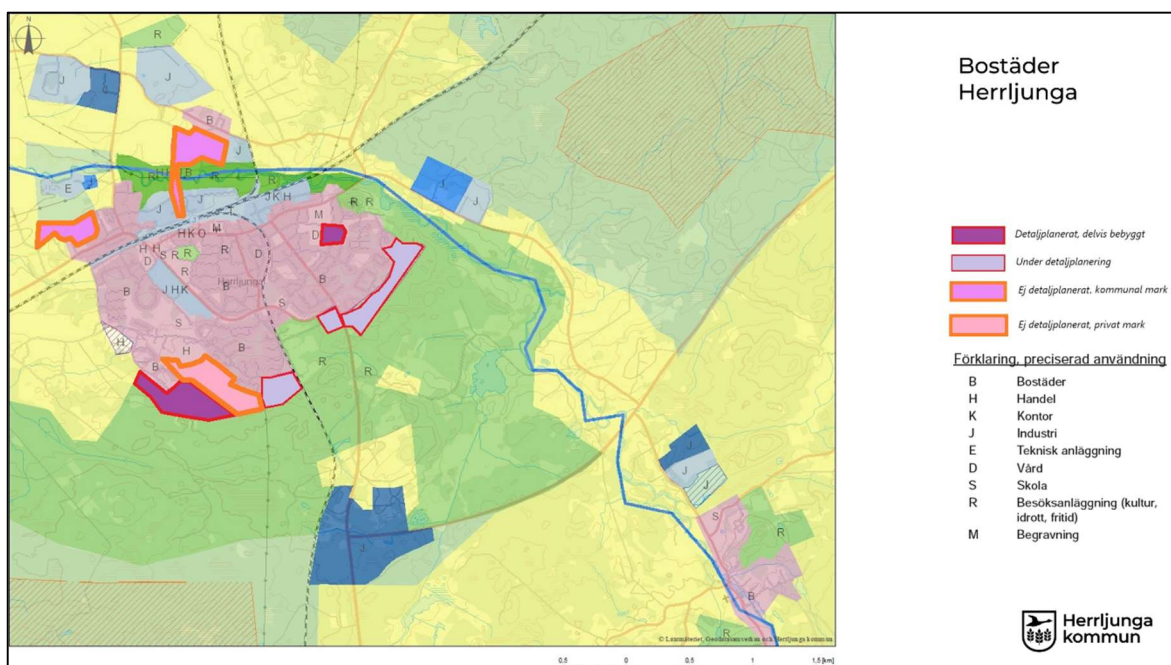
Kommunens ÖP ska ligga till grund för efterföljande planering och beslut. För att veta om ÖP fyller sitt syfte är det därför relevant att följa upp om kommunen följer den strategiska inriktning som ÖP pekar ut. För att veta om ÖP fortfarande kan anses peka ut kommunens långsiktiga ambitioner behöver vi också göra en bedömning av om de områden som pekats ut fortfarande kan anses vara tillräckliga för att fylla behoven under ÖP:ns planeringshorisont, eller om vi inom kort beräknas stå utan utpekade områden som inte redan är utbyggda.

Planering av översiktsplanens utpekade områden

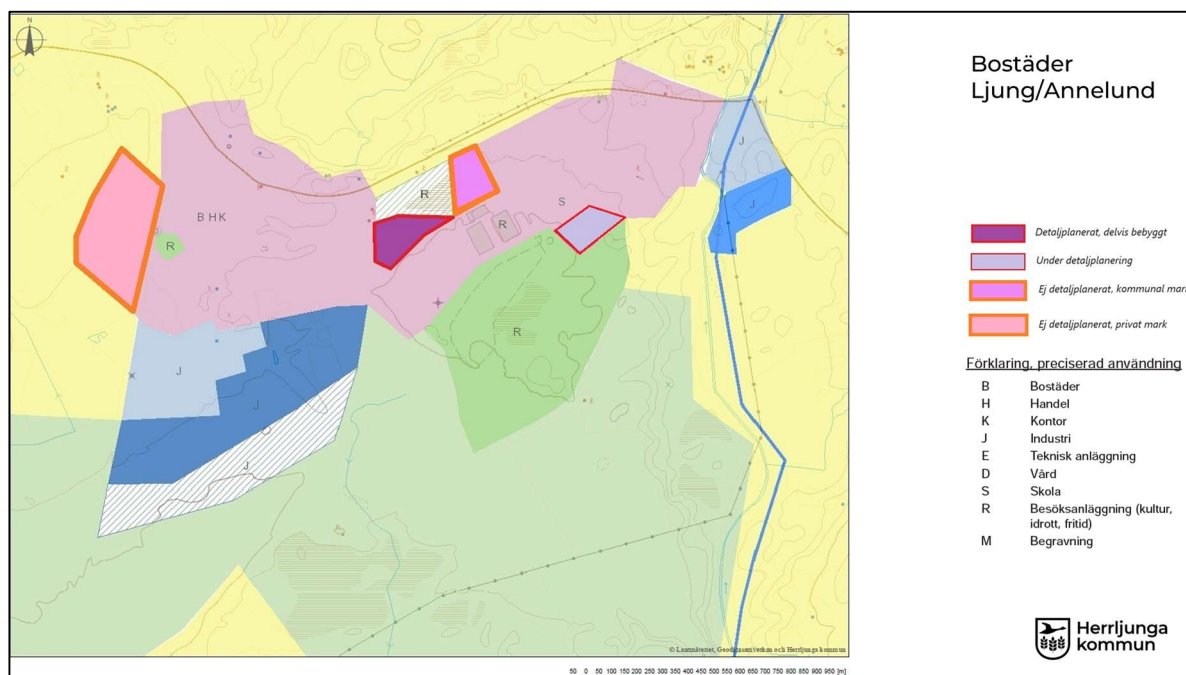
Utfallet av efterföljande planering – uppföljning av Översiktsplan 2017-2035

Sedan Översiktsplan 2017-2035 togs fram har planeringsförutsättningarna förändrats i Herrljunga. Detaljplaneringen har fortskridit i högre takt än innan planen antogs, och det betyder att en stor del av de områden som i ÖP pekats ut för framtida byggnation är detaljplanerade eller kommer att detaljplaneras inom de närmaste åren då denna planeringsstrategi tas fram. Ett flertal av de detaljplanerade områdena är dessutom bebyggda eller på väg att bli bebyggda. Av figur 5-6 och 9-10 framgår vilka av de områden som ÖP pekar ut för framtida detaljplanering för bostäder respektive verksamheter i tätorterna som våren 2024 är detaljplanerade eller under detaljplanering. Av kartorna framgår också om områdena är bebyggda eller inte.

Möjlig bostadsbyggnation enligt Översiktsplan 2017-2035

Figur 5. Status våren 2024 för i översiktsplanen nya utpekade områden för bostadsbebyggelse i Herrljunga tätort.

Figur 6. Status våren 2024 för i ÖP nya utpekade områden för bostadsbebyggelse i Ljung och Annelunds tätorter.

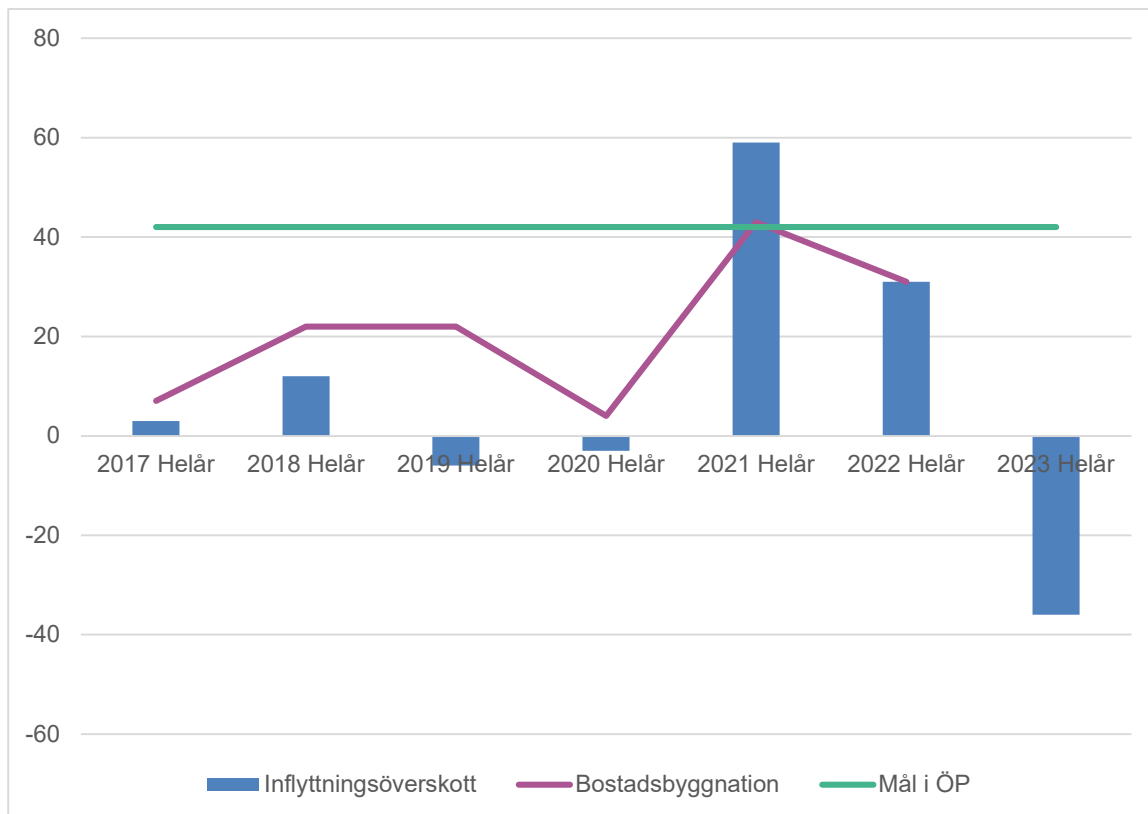
Av kartorna i figur 5-6 framgår att det i Herrljunga, Ljung och Annelund finns fem områden som i ÖP pekas ut som lämpliga för bostadsbebyggelse och som ännu inte är detaljplanerade. Två av dessa berör privat mark, och kommunen har därför i viss utsträckning begränsad rådighet över områdenas utveckling. Ett område ligger i riktning mot Remmene skjutfält (längst västerut i Herrljunga tätort), och med hänsyn till pågående utredning om påverkansområde för skjutfältet väljer kommunen att avvakta exploatering av området tills frågan är färdigutredd.

Samhällsbyggnadsförvaltningen uppskattar att de områden som är detaljplanerade men ännu inte fullt ut bebyggda respektive under detaljplanering ger utrymme för omkring 350 nya lägenheter, varav ungefär 100 beräknas tillkomma i Mörlanda, mellan Ljung och Annelund, medan övriga beräknas tillkomma i Herrljunga tätort. Faktiskt utfall beror delvis på de byggherrar som väljer att exploatera området. Dessutom planerar kommunen att inom de närmaste åren påbörja ytterligare en detaljplan, i Vretaområdet i norra delen av Herrljunga tätort. Hur många bostäder som ryms i den är svårt att säga säkert i nuläget, men runt 200 är en grov uppskattning. Det betyder att nuvarande detaljplaner plus den detaljplanering som är planerad de närmaste åren ger utrymme för runt 500-550 nya lägenheter.

I ÖP anges att den föreslagna strukturen ger förutsättningar för en tillväxt med ca 2000 nya invånare och ca 750 nya bostäder i kommunen inom ÖP:ns tidshorisont. Åren 2018-2022 byggdes 122 bostäder i Herrljunga, vilket motsvarar knappa 25 bostäder per år. För att rymma en befolkning motsvarande ÖP:ns befolkningsmål om 11 500 personer år 2035 skulle vi behöva bygga runt 80 lägenheter/år åren 2023-2035. Fördelat på hela ÖP:ns planeringshorisont (2017-2035) hade vi behövt en genomsnittlig bostadsbyggnation på omkring 42 lägenheter per år, detta har kommunen alltså hittills inte uppnått.

Vid en jämförelse mellan inflyttningsstatistiken och bostadsbebyggelsen framgår att det finns en viss samvariation, se figur 7. Det är svårt att avgöra om samvariationen beror på att en stor del av

inflyttarna bygger sin egen bostad, eller om det finns en uppbyggd efterfrågan på nybyggda bostäder som gör att inflyttningen ökar när nya bostäder finns tillgängliga.

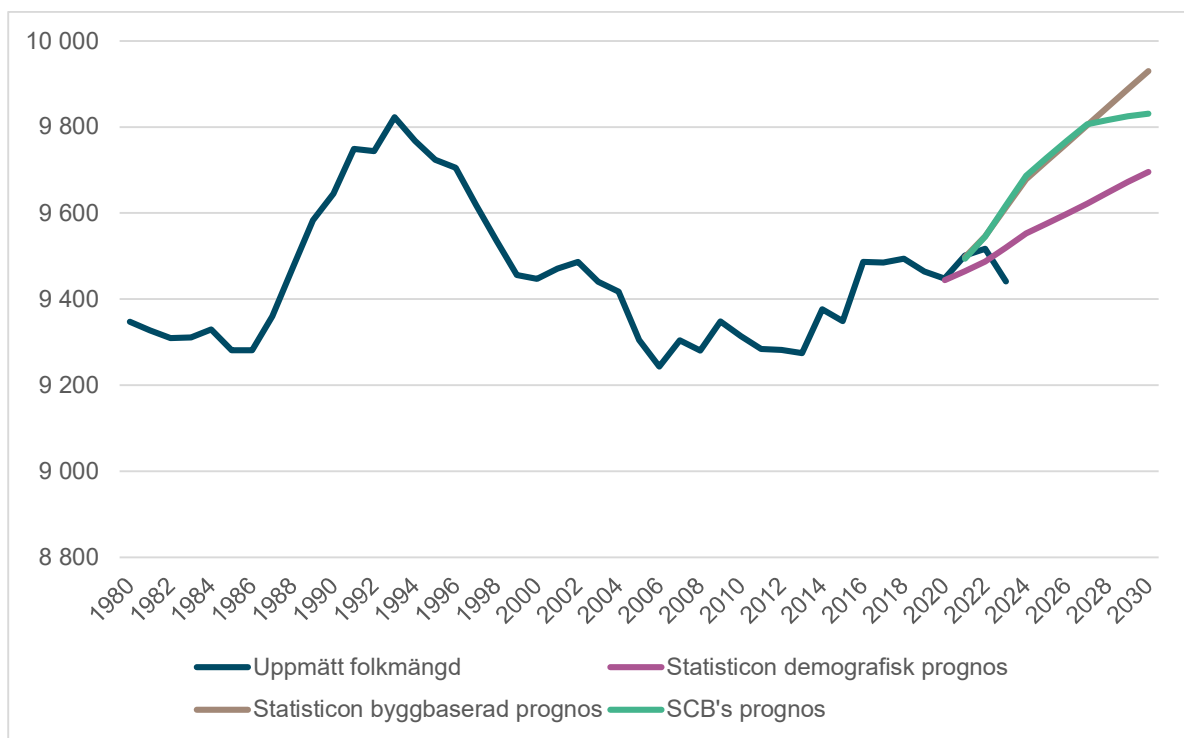

Figur 7. Inflyttningsöverskott i Herrljunga kommun jämfört med faktisk bostadsbyggnation samt angivet mål för bostadsbyggnation enligt Översiktsplan 2017-2035.

Hur långt räcker byggrätterna för bostäder?

För att undersöka hur långt in i framtiden aktuella och tillkommande byggrätter för bostäder täcker behovet av tillkommande bostäder jämförs antalet byggrätter i nya detaljplaner med den prognosticerade befolkningstillväxten och ett beräknat bostadsbyggnadsbehov. Bostadsbyggnadsbehovet beräknas med hjälp av en förenklad variant av Boverkets metod (hushållskvotmetoden), baserad på antagandet att hushållssammansättningen i Herrljunga är likadan i framtiden som i december 2022 (2,16 personer/hushåll), den i dagsläget senast tillgängliga mätningen.

År 2020 och 2021 lät Herrljunga ta fram tre olika befolkningsprognoser: två prognoser baserade på då planerad byggnation, och en prognos baserad enbart på tidigare befolkningstillväxt och demografi. Resultatet, i relation till faktiskt befolkningsutveckling i Herrljunga, framgår av figur 8. År 2030 förutspår SCB att Herrljunga har en total befolkning på 9831 personer, medan Statisticon förutspår en befolkning på 9696 personer i den demografiska prognosen och 9930 personer i den byggbaserade prognosen (SCB antar en minskad inrikes inflyttning under senare delen av 2020-talet, Statisticon förutspår en mer jämn befolkningsutveckling).

Figur 8. Uppmätt folkmängd i Herrljunga kommun åren 1980-2023 samt befolkningsprognoser åren 2020-2030.

För att få en uppfattning om antalet invånare i Herrljunga under hela ÖP:ns planeringshorisont framskrivs prognoserna till år 2035. För att minska risken att bostäderna inte räcker utgår beräkningen från den prognos som antar högsta invånarantalet år 2030, Statisticons byggbaserade prognos, och en jämn befolkningstillväxt åren 2026-2035. En sådan uppskattning ger att Herrljunga år 2035 kan förmodas ha omkring 10 100 invånare. För att möta den prognosticerade befolkningstillväxten och samtidigt möjliggöra för en rörlighet inom bostadsbeståndet behöver vi, enligt Boverkets metod, bygga ungefär 400 lägenheter totalt åren 2023-2035. Det motsvarar ungefär 31 bostäder per år, vilket också är det antal lägenheter som byggdes år 2022.

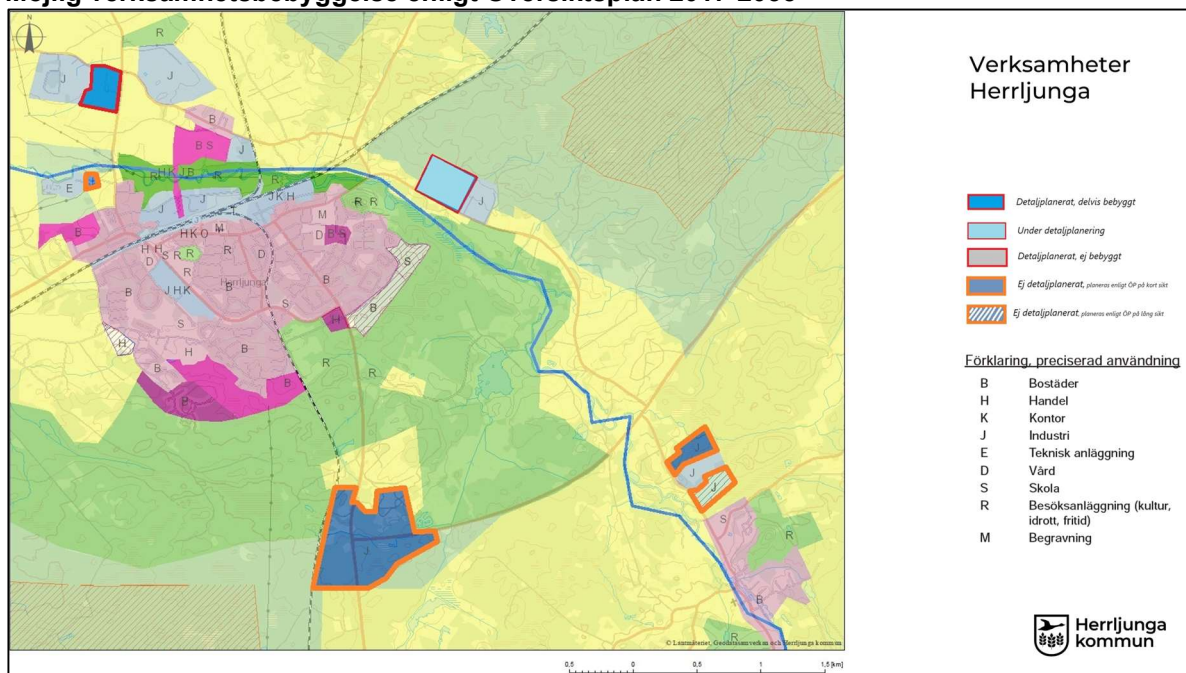
Med hänsyn till prognosticerad befolkningsutveckling kan vi göra en grov uppskattning och anta att byggrätterna i de detaljplaner som nyligen antagits men inte fullt ut bebyggt tillsammans med de detaljplaner som är under framtagande uppfyller behovet av tillkommande bostäder fram till omkring år 2033. Om även Vretaområdet detaljplaneras, och byggrätter där ger möjlighet till ytterligare omkring 200 lägenheter finns utrymme för prognosticerad befolkningsutveckling inom detaljplanerna fram till omkring år 2039. Jämför vi däremot med ÖP:ns befolkningsmål räcker nyligen framtagna och pågående detaljplaner för bostäder ungefär till år 2027, räknas även Vretaområdet in räcker byggrätterna för att fortsätta arbeta enligt befolkningsmålet till år 2030.

Detta är naturligtvis en grovt förenklad beräkning. Beräkningarna kan ge en fingervisning om vilket utrymme som finns för befolkningstillväxt i kommunen, men ger inga absoluta svar. De förutsätter att befolkningstillväxten är konstant, att hushållsstorleken är konstant, att byggnationen motsvarar efterfrågan avseende kvalitet och typ av bostad, att merparten av bostadsbyggnationen sker inom utpekade områden och att byggrätterna i detaljplanerna nyttjas så gott som fullt ut. I realiteten behövs sannolikt ett tillskott av nya potentiella bostadsområden tidigare än beräkningarna anger, för att möjliggöra för en flexibilitet. Med hänsyn till att det tar ett antal år från det att behovet identifieras och åtgärd påbörjas, till att en ÖP eller fördjupad ÖP pekat ut nya områden och en detaljplan är framtagen är det med andra ord angeläget för kommunen att påbörja utpekandet av nya områden för bostadsbyggnation i god tid innan år 2035.

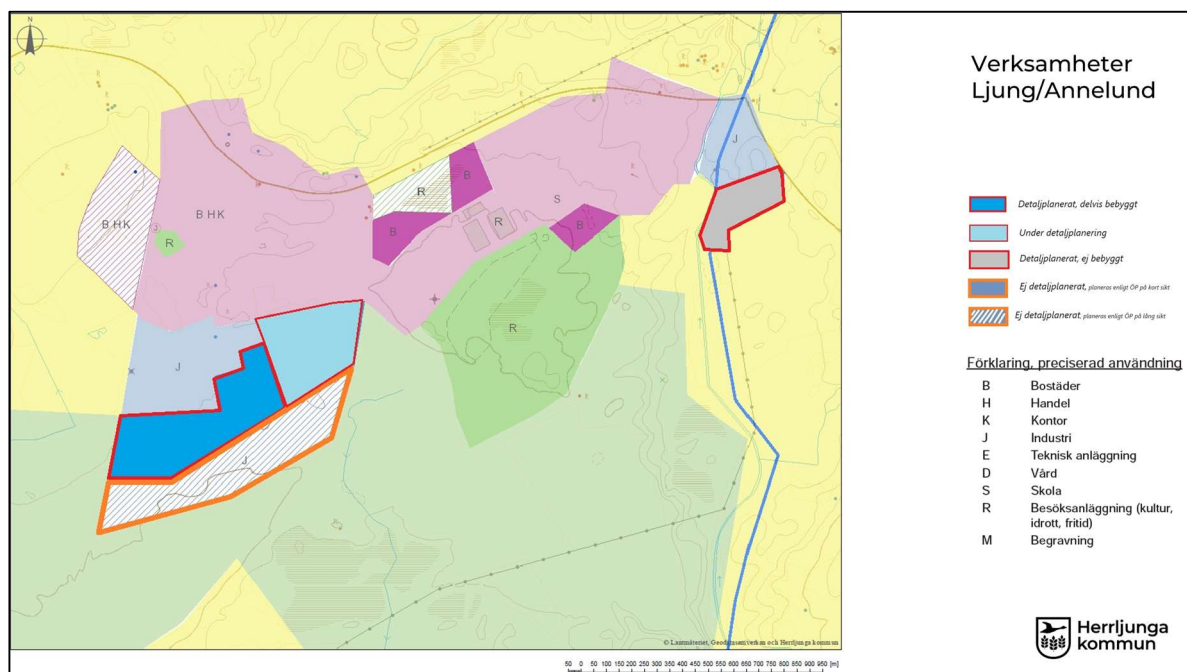
Kommunens bedömning

Kommunen bedömer att översiktsplanen, med hänsyn till möjlig bostadsbebyggelse, fortsatt ger utrymme för prognosticerad befolkningstillväxt inom översiktsplanens planeringshorisont och därmed kan betraktas som aktuell i detta avseende. Utpekande av nya, framtida, bostadsområden bör påbörjas i god tid innan år 2035.

Möjlig verksamhetsbebyggelse enligt Översiktsplan 2017-2035

Figur 9. Status våren 2024 för i ÖP nya utpekade områden för verksamhetsbebyggelse i Herrljunga tätort.

Figur 10. Status våren 2024 för i ÖP nya utpekade områden för verksamhetsbebyggelse i Ljung och Annelunds tätorter.

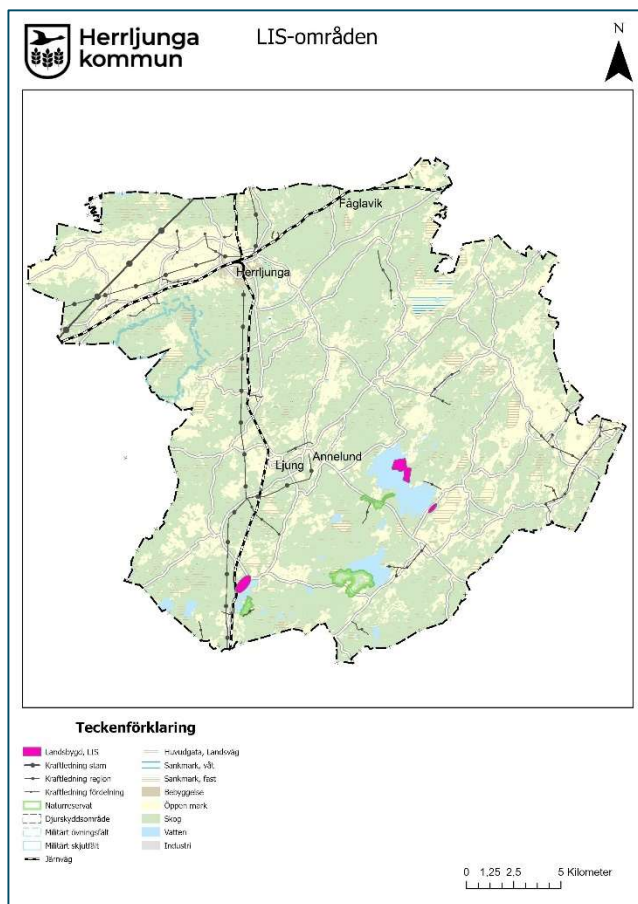
Av kartorna i figur 9-10 framgår att det finns fem områden som ÖP pekar ut som lämpliga för verksamhetsbebyggelse och som ännu inte är detaljplanerade. Tre av dessa ska enligt ÖP detaljplaneras på kort sikt, två av dem på lång sikt. Ett av de områden som tidigare detaljplanerats är ännu inte bebyggt. För ett av de områden där detaljplanering pågår, området i Ljung, finns konkreta utbyggnadsplaner, medan området i Herrljunga är tillgängligt för potentiella nya etableringar. Sammanlagt finns alltså enligt ÖP sju områden av olika storlek i kommunen som är tillgängliga för nya verksamhetsexploateringar. Kommunen äger marken för det område som nu detaljplaneras i Herrljunga tätort, en liten del av det område som ligger längst söderut i Herrljunga tätort samt en liten del av marken som nu detaljplaneras i södra delen av Ljung. I övrigt är marken privatägd.

Verksamheternas tillväxt är svårare att prognosticera än befolkningstillväxten. Det är därför mycket svårt att uppskatta hur långt in i framtiden de områden som pekas ut i ÖP kan täcka behovet av tillkommande verksamhetsmark. Baserat på tidigare erfarenhet uppskattar samhällsbyggnadsförvaltningen att de områden som ÖP pekar ut för verksamhetsexploatering täcker behovet av tillkommande verksamhetsmark under ÖP:ns planeringshorisont. Det finns ändå anledning att analysera behovet närmare, för att få en bättre bild av önskad utveckling avseende strategiska markförvärv, byten och försäljning av mark samt behovet av tillkommande infrastruktur och energiförsörjning för verksamhetsexploatering.

Kommunens bedömning

Kommunen bedömer att översiktsplanen, med avseende på möjlig verksamhetsbebyggelse, fortsatt ger utrymme för uppskattad verksamhetsutveckling i kommunen inom översiktsplanens planeringshorisont. Översiktsplanen kan därmed fortsatt betraktas som aktuell i detta avseende. Det finns ändå anledning att särskilt utreda önskad inriktning och förutsättningar för framtida verksamhetsexploatering, och vad kommunen behöver göra för att uppnå detta.

Landsbygdsutveckling i strandnära läge - LIS

Figur 11. Områden för Landsbygdsutveckling i strandnära läge (LIS) i Herrljunga kommun.

att öka efter att området försetts med allmänt vatten och avlopp.

Utöver de områden som visas på kartorna i figur 5-6 och 9-10 pekar ÖP ut tre områden som lämpliga för ny, samlad bebyggelse: två LIS-områden vid Sämsjön och ett LIS-område vid Mollasjön, se figur 11. LIS-området söder om Sämsjön (rosa markering i sydöstra delen av kommunen) och LIS-området vid Mollasjön (i närheten av Älvsborgsbanan) är nya utpekanden för ÖP, dessa är i dagsläget inte detaljplanerade.

För det tredje LIS-området, som pekas ut i "Tematisk fördjupning av översiktsplan för landsbygdsutveckling i strandnära läge – Sämsjöområdet, Fördjupad del av översiktsplan", återstår endast en liten del att detaljplanera. I området finns befintlig bebyggelse, i hög grad är fritidshusbebyggelse. Området är privatägt. De nyframtagna detaljplanerna ger utökade byggrätter i området. 2021 beslutade kommunfullmäktige att inrätta ett nytt verksamhetsområde för vatten och avlopp som inkluderar det utpekade LIS-området, allmänt vatten och avlopp beräknas finnas på plats år 2025. De utökade byggrätterna är ännu inte nyttjade fullt ut. Kommunen bedömer att efterfrågan på byggnation för fritids- och permanentbostäder kan komma

Kommunens bedömning

Delar av det område som pekas ut i "Tematisk fördjupning av översiktsplan för landsbygdsutveckling i strandnära läge – Sämsjöområdet, Fördjupad del av översiktsplan" är fortsatt inte detaljplanerat. Kommunen bedömer att planen är fortsatt aktuell.

Beviljade bygglov

Under hösten 2023 genomförde Radar Arkitektur på uppdrag av Herrljunga kommun en rad GIS-analyser för att utvärdera hur väl kommunens planläggning och bygglovgivning har följt ÖP:ns utvecklingsstrategi och mark- och vattenanvändningskarta. Analysen undersökte relationen mellan utvecklingsstrategin respektive mark- och vattenanvändningskartan i ÖP i relation till utgivna bygglov under perioden från ÖP:ns antagande till hösten 2023 (2017-10-01 till 2023-11-03).

Det finns vissa osäkerheter i analysen. Underlaget har inte angivit antal bostäder inom bygglov för flerbostadshus, här har alltså gjorts ett antagande och beräkningen bygger på en schablon. I underlaget har det även funnits fastighetsbeteckningar som korresponderat med flera fastighetsytor, vilket innebär viss felmarginal i analysen. Felmarginalen bedöms inte få nämnvärd påverkan på analysresultatet.

Strukturbild för ÖP

Bygglov för bostäder

ÖP har som mål att en tredjedel av kommunens tillkommande bostadsbyggnation ska tillkomma genom förtätning av Herrljunga tätort, en tredjedel ska tillkomma genom byggnation i anslutning till tätorten, och resterande tredjedel tillkommer i övriga tätorter samt på landsbygden. Analysen visar att omkring 61 % av tillkommande bostäder byggts i eller i anslutning till Herrljunga. Räknar vi med Ljung-Annelund är motsvarande siffra 68 %. Andel av bygglov för bostad utanför de av kommunen definierade serviceorterna är omkring 21 %.

Kommunens bedömning

Sammantaget bedöms kommunen ha följt översiktsplanens rekommendationer avseende bostadsutveckling i kommunens olika delar.

Boende- och upplåtelseformer

ÖP strävar även efter att öka variationen av boende- och upplåtelseformer i kommunens bostadsutbud, för att det i sin tur förmodas bidra till en bostadsmarknad som tillmötesgår flera olika behov och förutsättningar än idag. Detta är inte ett siffersatt mål, men en strävan om att minska enbostadshusets klara dominans på bostadsmarknaden. Under utvärderingsperioden tillkom 2 radhus, 1 parhus och 7 flerbostadshus. Enligt statistik från SCB är det 46 av lägenheterna i flerbostadshus som upplåts som hyresrätt, och 4 lägenheter som bostadsrätt. Utav småhusen utgjordes 4 bostäder av hyresrätter och 4 bostäder av bostadsrätter. Samtliga flerbostadshus, radhus och parhus har tillkommit i Herrljunga tätort samt i Ljung-Annelund. Den stora majoriteten av bostadsbyggnation i kommunen utgörs fortsatt av småhus i form av äganderätt. Även om hela 89 % av byggloven rör enbostadshus, så utgörs 39 % av tillkomna bostäder av hyresrätter och 6 % av bostadsrätt enligt SCB:s statistik.

Kommunens bedömning

Tillkommen bebyggelse utgör således ett gott tillskott av framför allt hyresrätter sett till kommunens sammantagna bostadsutbud, men det anses önskvärt att ytterligare öka andelen hyresrätter och i synnerhet bostadsrätter framgent. Det finns även en önskan om att tillskapa varierade boende- och upplåtelseformer i fler kommundelar.

Bygglov för verksamhetsmark

Kommunen har utfärdat 23 bygglov för verksamheter eller industri under ÖP:ns inledande 5 år. Utav dessa ligger lite mer än hälften inom område utpekade för verksamhetsändamål, inräknat tätortsområdena summerar de 70 % av byggloven. Mer specifikt ligger 40 % koncentrerade till det i ÖP utpekade verksamhetsområdet i Ölltorp. Det är således en tredjedel av byggloven för verksamheter som ligger på landsbygden, vilket korrelerar med andelen bostadsbyggnation på landsbygden.

Kommunens bedömning

Sammantaget bedöms översiktsplanens utpekande av verksamhetsmark uppfylla sitt syfte. De bygglov som getts utanför utpekade verksamhetsområde bedöms i grova drag vara motiverade gentemot den blandade användning som utpekade områdesanvändning i aktuella fall ger utrymme för.

Samlad bedömning av aktualiteten

Översiktsplanens aktualitet

Redovisningen av förändringar i lagstiftning, riksintressen och strategiska dokument illustrerar att mycket material har tillkommit sedan Översiktsplan 2017-2035 antogs. Flertalet frågor beaktas ändå redan i planen, men behöver utvecklas och förtydligas i vissa delar. En framtida, ny, ÖP behöver utgå från de befintliga strategiska dokumenten och skapa förutsättningar för att framtagna strategier ska få genomslag. ÖP kan också vara ett verktyg för att skapa synergier mellan de olika strategierna. Till dess att arbetet med en ny ÖP påbörjas kan förtydligande ske genom annan, efterföljande planering och genom framtagande av planeringsunderlag. Kommunens inriktning för detta arbete redovisas i nästa kapitel, "*Inriktning för kontinuerligt översiktsplanearbete*".

Kommunens bedömning

Utifrån innehållskraven i 3 kap. Plan- och Bygglagen bedöms översiktsplanen i sin helhet vara aktuell. De förändringar som skett sedan översiktsplanen antogs gör inte översiktsplanen inaktuell utifrån innehållskraven. Däremot finns det anledning att arbeta aktivt med flera frågor för att hålla översiktsplanen fortsatt aktuell även nästa mandatperiod samt för att få tydliga underlag att utgå från i efterföljande planering och när det framöver blir aktuellt att ta fram en ny översiktsplan.

Inriktning för kontinuerligt ÖP-arbete

Ett kontinuerligt arbete

Även om nuvarande ÖP bedöms fortsatt aktuell är syftet med planeringsstrategin att förbättra möjligheterna till att göra översiktsplaneringen till ett kontinuerligt arbete där nytt underlag ständigt tas fram för att kommunen bättre förutsättningar till en hållbar, långsiktig planering och samhällsutveckling. Utöver en diskussion om ÖP:ns aktualitet har en dialog kontinuerligt förts inom Samhällsbyggnadsförvaltningen och Kommunstyrelsens förvaltning under framtagande av planeringsstrategin utifrån hur tillgängliga resurser för strategisk planering kan används på bästa sätt för att ge så stor nytta som möjligt för samhällsplaneringen. Diskussionen har skett utifrån en prioriteringslista med förslag på utredningar och tematiska tillägg till ÖP som anges i Översiktsplan 2017-2035, uppdrag som föreslagits av politiken, behov sprungna ur framkomna lagkrav, planering på nationell och regional nivå samt pågående samhällsplanering. I dialog med politik och berörda verksamheter har en preliminär prioriteringsordning tagits fram som beskriver hur omfattande arbetet med respektive område är, och i vilken ordning frågorna kan prioriteras. Denna prioriteringsordning ligger till grund för de ställningstaganden som presenteras i detta kapitel. Fokus i kapitlet ligger på det arbete som beräknas kunna utföras under nuvarande mandatperiod och inledning av nästa mandatperiod, fram tills en ny planeringsstrategi antas.

Tillgängliga resurser för strategisk, fysisk planering

Då denna planeringsstrategi formuleras är det främst samhällsutvecklaren (tjänstgöringsgrad knappt 90%) som arbetar med strategisk, fysisk planering. I rollens arbetsuppgifter ingår även infrastrukturstrategiska frågor samt att bevaka kommunens intressen i andra aktörers processer. I Kommunstyrelsens förvaltnings budgetram för 2024 har medel om 300 000 kronor tillförts för arbete med EI/Klimat/Miljö och samhällsplanering med syfte att ge en förstärkning i plan och utredningskapacitet i första hand inom området grön omställning och effektkapacitet. Hur dessa medel ska användas är inte i detalj beslutat vid framtagandet av denna planeringsstrategi, men målet är att de ska bidra till den inriktning som planeringsstrategin visar. Sannolikt kan medlen kombineras med de medel som avsatts för miljöstrategiskt arbete (i dagsläget motsvarande en halvtidstjänst) för att ge den strategiska planeringen som helhet bättre förutsättningar.

Andra funktioner inom kommunen, och särskilt inom samhällsbyggnadsförvaltningen och kommunstyrelsens förvaltning, stöttar i viss utsträckning den strategiska, fysiska planeringen. Vissa delar av utredningsarbetet kan komma att genomföras av till exempel planarkitekt, samhällsbyggnadschef, miljöchef, folkhälsostateg eller säkerhetschef. Men personalresurserna för att arbeta med för planeringsstrategin aktuella frågor är begränsade. Tidplanen behöver ta hänsyn till detta.

Förslag på vidare utredningar i Översiktsplan 2017-2035

Vid framtagande av Översiktsplan 2017-2035 konstaterades behov av fortsatt fördjupade eller detaljerade utredningar och beskrivningar. I Tabell 1 på nästa sida redovisas de områden som föreslogs för fortsatt utredning, inklusive en beskrivning av nuvarande status för frågan.

Planprogram för Ljung och Annelund respektive Herrljunga tätort har inte prioriterats hittills eftersom det funnits ett stort behov av att fokusera på framtagande av detaljplaner, medan behovet av planprogram inte varit lika stort. Ett planprogram för Herrljunga tätort var under framtagande då ÖP antogs, men arbetet avbröts efter samrådet då framtaget underlag inte ansågs motsvara behoven, och fokus lades istället på detaljplanering.

Tabell 1. Aktuell status för i ÖP identifierade fortsatta utredningsbehov.

Identifierat behov enligt ÖP	Genomfört	Kommentar	Fortsatt behov	Aktuell prioritering
Planprogram/FÖP för Herrljunga tätort	Nej	Ett planprogram för Herrljunga tätort påbörjades, men arbetet avbröts efter samrådet då framtaget underlag inte bedömdes motsvara behoven. Arbetet prioriterades sedan ned på grund av resursbrist och stort behov av detaljplaner.	I viss mån	Låg
Planprogram/FÖP för Ljung och Annelunds tätorter	Nej	Utveckling sker istället via detaljplanering.	Nej	Låg
Förtätningmöjligheter i tätorterna	Nej	Förtätning sker genom detaljplanering	Nej	Ej prioriterat
VA-plan	Ja	En VA-plan antogs 2019. Behov av uppdatering pga förändrade lagkrav.	Ja, uppdatering	Hög
Översvämningsrisker/skyfallskartering	Ja, i viss mån	I VA-planen ingick en skyfallskartering för Herrljunga tätort samt riskbedömning med hänsyn till översvämningsrisker. Lågpunktskartering för kommunen som helhet finns. Översvämningsrisker bör utredas vidare inför kommande ÖP-arbete.	Ja, i viss mån	Medel

Kommande planeringsarbete

Nedanstående prioritering är gjord utifrån de behov som identifierats och de diskussioner som förts inom ramen för arbetet med planeringsstrategin. Tidplanen är ett förslag till hur arbetet med den strategiska, fysiska planeringen, inklusive framtagande av ny ÖP, kan genomföras med hänsyn till de resurser som finns tillgängliga vid planeringsstrategins antagande

Prio 1: Pågående planeringsarbete (2024-2025)

Följande strategisk planering pågår då denna planeringsstrategi antas:

- Riktlinjer för bostadsförsörjning (årsskiftet 2024/2025)
- Uppdatering av VA-plan inklusive framtagande av bilagor (2025):
 - Plan för att uppnå miljökvalitetsnormer för vatten
 - Vattentjänstplan (inklusive vattenförsörjning)
 - Nödvaattenplan (antas separat, 2024)
- Utredning Orraholmen friluftsk- och naturskyddsområde (2024)
- Handlingsplan för förorenade områden (2025)

PRIO 1: 2024-2025

Prio 2: Kommande och prioriterat planeringsarbete (2025-2027)

Nedanstående planeringsarbete är under uppstart eller kommer att påbörjas i en nära framtid:

- Till VA-planen relaterade dokument (2026-2027):
 - Dagvattenplan (inklusive dagvattenpolicy)
 - Klimatanpassningsplan (inklusive skyfallsanalys)
- Energiplan

PRIO 2: 2025-2027

Prio 3: Övrigt prioriterat planeringsarbete (2025-2035)

Utöver ovan nämnda högst prioriterade utredningsarbeten finns ett stort behov av fler strategiska dokument eller utredningar. Utifrån planeringsstrategin har följande strategiska dokument identifierats som särskilt relevanta, och prioriteras därför direkt efter prio 1 och prio 2 (presenteras utan inbördes prioriteringsordning):

- Plan för förnybar energiproduktion
- Strategi för laddinfrastruktur
- Miljöstrategi
- Cykelstrategi
- Grönstrukturplan
- Markstrategi, strategi för verksamhetsexploatering och handlingsplan för verksamhetsmark (ett eller flera dokument)
- Översiktsplan (antagande senast 2035)

PRIO 3: 2025-2035

Inför framtagande av framtida, ny Översiktsplan

Redovisningen av nytt, reviderat och kompletterat planeringsunderlag illustrerar att mycket material har tillkommit sedan Herrljunga kommuns Översiktsplan 2017-2035 antogs. Flertalet frågor beaktas dock redan i nu gällande ÖP eller i kommunala strategiska dokument antagna efter ÖP. I en ny ÖP bör vissa delar ändå utvecklas och nytt planeringsunderlag beaktas eller integreras. Genom att behoven samlas och identifieras i ett tidigt skede, redan innan beslut om att en ny ÖP ska tas fram, kan frågor som dyker upp längs vägen också fångas upp, och verksamheten kan prioriteras så att underlag finns förberedda i den mån det går för att ett framtagande ska underlättas. Vissa av behoven kan komma att hanteras som separata utredningar. Det finns dock vissa fördelar med att ta fram underlag som en del av ÖP-processen: de blir på så vis en del i ett aktuellt underlag, dessutom redovisas de bedömningar som görs direkt i ÖP och behöver inte samrådats separat. Genom arbetet med planeringsstrategin har följande frågor identifierats som potentiellt aktuella att tydliggöra i samband med framtagande av en ny ÖP (presenteras utan inbördes prioriteringsordning):

- Innebörden av Lag (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter för ÖP:ns framtagande och innehåll
- VA-planens, vattentjänstplanens, den regionala vattenförsörjningsplanens och Vattenmyndigheternas åtgärdsprogramms betydelse för ÖP:ns innehåll
- Följa upp eventuella förändringar i riksintresse för totalförsvarets civila och militära del, och vilken betydelse de får för ÖP:ns föreslagna markanvändning
- Hur ÖP kan bidra till kommunens arbete i linje med Regional utvecklingsstrategi för Västra Götaland 2021-2030 och Utvecklingsstrategi för Sjuhärad 2021-2030.
- Ökad tydlighet i hur ÖP kan bidra till kommunens krisberedskap
- ÖP:ns roll för en mer aktiv energiplanering, både avseende produktion och distribution
- Betydelsen av en ny kommunal visionsformulering för den översiktliga planeringen
- Betydelsen av koldioxidbudgetens resultat för vilka möjligheter ÖP ger för kommunen att bidra till att uppnå Parisavtalets mål om max 1,5 graders ökning i jordens medeltemperatur
- Behovet av nya områden för bostads- och verksamhetsbebyggelse

Löpande förändringar i övrig planering och genomförande

Planeringsstrategin har också visat på behov i efterföljande planering och arbete, som kan genomföras löpande och i befintliga verksamheter, som kan förbättra kommunens arbete och underlätta uppföljningen av planeringen, inte minst i kommande planeringsstrategier:

- Efterföljande planering bör visa vad revideringar i klimatmål, Sveriges miljömål och Västra Götalands regionala miljömål betyder för arbetet och planeringen i Herrljunga kommun
- Det är önskvärt att förvaltningarna samarbetar för att undersöka vilken data som är relevant att samla in i detaljplane- och bygglovsskedet, och hur den ska struktureras, för att underlätta uppföljningen av genomförandet av den översiktliga planeringen
- I efterföljande planering, särskilt markanvisningar, är det önskvärt att sträva efter att tillskapa mer varierande boende- och upplåtelseformer i fler kommundelar

Förkortningar

BRÅ	Brottsförebyggande rådet
GIS	Geografiska informationssystem
FÖP	Fördjupad översiktsplan
LIS	Landsbygdsutveckling i strandnära läge
MSA	Minimum safety altitude
PBL	Plan- och Bygglagen
SCB	Statistiska Centralbyrån
VA	Vatten och Avlopp
ÅVS	Åtgärdsvalsstudie
ÖP	Översiktsplan

**Herrljunga
kommun**